

НАШІ ШКОЛЯРИКИ

ЗВІУЮТЬ ТВОРЧІ РОДИНИ КИЄВА

Виставка-конкурс творів родин під назвою «Україна – держава моя!» проходить у галереї Київського міського центру сім'ї «Родинний дім».

с. 10

ВЕСЕЛКА ТАЛАНТІВ

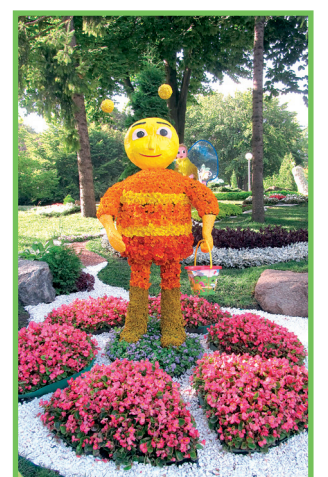
Барвисто заграла вона над містом Андрушівкою на Житомирщині на IV обласному святі декоративно-ужиткового мистецтва «Рушники мого краю».

с. 11

«СВІТ ДИТЯЧИХ МРІЙ»

Саме таку назву має виставка квітів, яка до Дня Незалежності відкрилася на Співочому полі Печерського ландшафтного парку.

с. 14

УРЯД СХВАЛИВ ПРОЕКТ ЗАКОНУ «ПРО КОНЦЕПЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ»

Уряд схвалив проект Закону України «Про Концепцію державної етнополітичної політики України», який найближчим часом буде винесено на розгляд Верховної Ради України, як повідомив міністр культури Леонід Новохатько.

Проект закону визначатиме основні принципи, мету, завдання та напрями державної етнополітичної політики України.

Міністр зазначив, що в законопроекті етнополітична політика розглядається як складова частина державної політики, спрямована на створення умов для гармонійного розвитку української нації, корінних народів і національних меншин в українському суспільстві.

Схвалений урядом проект закону враховує міжнародні норми та стандарти у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина та вказує стратегічні напрями розвитку етнополітичних відносин в Україні.

«Це ще один крок на шляху вдосконалення українського законодавства та адаптації його до міжнародних норм і стандартів, на яких постійно наголошують такі впливові міжнародні органи, як Венеціанська комісія ПАРЄ та ОБСЄ», – підкреслив міністр.

Поданим законопроектом передбачається ухвалення Верховною Радою України Концепції державної етнополітичної політики України. У Концепції конкретизуються зафіксовані Конституцією України принципи і положення державної політики у сфері міжнародних відносин.

«Конституція України ввела в правове поле поняття "український народ", "українська нація", "національні меншини" та "корінні народи". Однак на сьогоднішній день правовий статус цих термінів на законодавчому рівні не визначений. Саме тому в проекті Концепції дається визначення цих термінів, а також термінів: "державна етнополітична політика України", "етнічна ідентичність", "етнічна спільнота", "етнополітичні відносини", "етнос", "закордонний українець", "ксенофобія", "національно-культурна автономія", "толерантність", – повідомив Леонід Новохатько.

Концепція також стане методологічною основою оновлення та розвитку вітчизняного законодавства у сфері міжнародних відносин, передусім, Закону України «Про національні меншини в Україні».

Проектом Концепції передбачені механізми реалізації державної етнополітичної політики та визначені її основні напрями у різних сферах суспільного життя (політико-правовій, культурно-гуманітарній, інформаційній та сфері зовнішньої політики).

«Ми сподіваємось на ухвалення Закону України "Про Концепцію державної етнополітичної політики України". Адже його реалізація забезпечить вільний розвиток особистості громадян України усіх національностей та допоможе у налагодженні ефективного діалогу держави і громадянського суспільства», – підкреслив міністр.

ДОВІДКОВО:

Проект Закону України «Про Концепцію державної етнополітичної політики України» розроблено Міністерством культури України на виконання Указу Президента України від 14 травня 2010 року № 615 «Про додаткові заходи з облаштування кримських татар, інших осіб, депортованих за національною ознакою,

та їх нащадків, які повернулися чи повертаються на постійне місце проживання в Україну» та рішення Ради національної безпеки і оборони від 17 листопада 2010 року «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році», уведеного в дію Указом Президента України від 10 грудня 2010 року № 1119, а також відповідних доручень Уряду.

Варто зазначити, що протягом останніх десяти років не раз здійснювалися спроби підготовки та винесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України «Про Концепцію державної етнополітичної політики України».

Міністерство доопрацювало законопроект відповідно до ухвалених у 2012 році законів України «Про громадські об'єднання», «Про засади державної мовної політики», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Міністерства юстиції України, Міністерства культури України, інших центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується через відповідних міністрів».

МІНІСТР КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ ЛЕОНІД НОВОХАТЬКО ВІДВІДАВ ХАРКІВЩИНУ

Перебуваючи з робочим візитом у Харківській області, міністр культури України Леонід Новохатько 23 серпня взяв участь у святкових заходах, присвячених Дню міста і 70-й річниці визволення Харкова від фашистських загарбників.

Під час цього візиту міністр у супроводі заступника губернатора ХОДА Євгена Савіна і директора Департаменту культури і туризму ХОДА Дмитра Кузнєцова відвідав кілька визначних закладів культури Харківщини.

Зокрема, Леонід Новохатько побував у Харківському художньому музеї, де ознайомився з підготовкою до відкриття виставки творів харківського художника і фотографа Є. Г. Волошинова. Міністр відзначив, що проект Харківського художнього музею «Незабуті імена земляків», якого стосується вказана виставка, слід організувати на всеукраїнському рівні.

Також гостя ознайомили з перебігом реконструкції Харківської обласної філармонії та показали вже готові до експлуатації приміщення.

Леонід Новохатько побував у Харківському національному академічному театрі опери та балету імені М. В. Лисенка, який минулого року було передано до державної форми власності. Міністр ознайомився з історією театру, особливостями проектування та станом будівлі.

Леонід Новохатько ознайомився і з перебігом ремонтних робіт у Харківському історичному музеї, де, крім реконструкції фасаду, планується здійснити перепланування поверхів виставкових залів, що дасть змогу збільшити експозиційну площу музею майже на 1000 м².

Також у рамках святкових заходів з нагоди 70-річчя визволення Харкова від фашистських загарбників почесні гості відвідають гала-концерт за участю духових оркестрів і найкращих художніх колективів Харківщини.

СВЯТКОВИЙ КОНЦЕРТ У НАЦІОНАЛЬНОМУ КУЛЬТУРНОМУ ЦЕНТРІ УКРАЇНИ В МОСКВІ

У Національному культурному центрі України в Москві відбулися урочистий вечір і святковий концерт, присвячені Дню Незалежності України.

У заході взяли участь фольклорний ансамбль Національної філармонії України «Веселі музики».

Адреса Національного культурного центру України в Москві: вул. Арбат, 9/1.

ДОВІДКОВО:

Ансамбль «Веселі музики» був створений 1981 року. З 1988 ансамбль працює в Національній філармонії України.

Свою майстерність музиканти демонстрували в багатьох країнах світу: Англії, Австрії, Бельгії, Болгарії, Нідерландах, Іспанії, Греції, Німеччині, США, Франції, Шотландії, Чехії, Словаччині, Польщі, Фінляндії. В 2000 році за вагомих особистий внесок у популяризацію української народної пісні та високий професіоналізм усім артистам ансамблю було присвоєно почесне звання «Заслужений артист України». У 2002 році за високий професіоналізм та видатні творчі досягнення ансамблю присвоєна міжнародна премія «Золотий Орфей».

З 2001 року з ансамблем виступає солістка Національної філармонії, лауреат Всеукраїнського та Міжнародного конкурсу Тетяна Школьна (народний спів), вокальне тріо «Козачка» у складі Ніни Карзанової, Анастасії Чумаченко, Тетяни Школьної та цимбаліст-віртуоз Володимир Польовчик.

Художній керівник ансамблю – заслужений артист України Сергій Хитряков.

ДО 22-РІЧЧЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ АРХІТЕКТОР ЮРІЙ ЛОСИЦЬКИЙ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВЕЦЬ ЮРІЙ КОРЕНЮК ПРОЧИТАЛИ ЛЕКЦІЮ В СОФІЇ КІЇВСЬКІЙ

У конференц-залі Трапезної (Тепла Софія) Національного заповідника «Софія Київська» відбулася лекція архітектора Юрія Лосицького та мистецтвознавця Юрія Коренюка на тему «Відтворений комплекс Михайлівського Золотоверхого монастиря». Захід відбувся з нагоди святкування 22-ї річниці проголошення незалежності України, оскільки саме після нього розпочалася відбудова знищених за часів СРСР культових споруд і пам'яток сакрального мистецтва.

Заслужений архітектор України, член-кореспондент Української академії архітектури, головний архітектор проекту відтворення Михайлівського Золотоверхого собору Юрій Лосицький послідовно розказав про історію руйнування та відтворення цього храму. Розповідав про етапи реставрування комплексу він проілюстрував цікавими архівними матеріалами і кресленнями. Крім того, архітектор розповів про наявні методи відтворення креслень втрачених споруд. Автор запатентованого винаходу, Юрій Георгійович роз'яснив слухачам, як за допомогою архівних фотографій відтворити креслення споруди методом конусної проєкції. Саме в такий спосіб вдалося точно відновити комплекс будівель монастиря. Особливістю методики полягає в тому, щоб правильно визначити ракурс, з якого було зроблено архівний фотознімок, що зображує втрачену споруду. Відшукавши точну точку зйомки, слід ввести відповідні дані в комп'ютер, який оброблює їх та видає відповідні креслення.

Результат втіленого проекту з відтворення Михайлівського Золотоверхого собору отримав одностайну схвальну оцінку міжнародної спільноти. Проект відбудованого наново комплексу було представлено загальною на міжнародному фестивалі Restauro-2009 у Німеччині, і відтоді він посів чільне місце у всіх наукових архітектурних каталогах як приклад майстерно проведеного відтворення повністю втраченої пам'ятки.

Друга частина лекції була присвячена непростій долі фресок і мозаїк

Михайлівського Золотоверхого собору, і продовжив її багаторічний дослідник давньоруського монументального живопису, кандидат мистецтвознавства Юрій Коренюк, який був куратором нещодавно завершеного проекту з їхньої реставрації та каталогізації. Зокрема, Юрій Олександрович торкнувся теми руйнування собору і демонтажу шедеврів монументального живопису з його стін та їхнього подальшого переміщення теренами СРСР. Так, мистецтвознавець зауважив, що Київ був і залишається єдиним місцем у всьому східнослов'янському світі, де збереглися автентичні мозаїчні фрески XII ст. візантійського зразка.

ВИСТАВКА «АРТЕКСПО СНД – 2013» У ВІРМЕНІЇ

У м. Гюмрі (Республіка Вірменія) 20 вересня пройде виставка «АртЕкспо СНД – 2013» за участю представників країн-членів СНД. Захід відбуватиметься просторою неба з 12:00 до 20:00. У рамках виставки проводитимуться: майстер-класи, презентації, короткі театральні вистави, концертні програми, частування національними стравами, фотозйомки тощо.

Учасники представлятимуть культуру своїх країн, презентуючи власні проекти як статичними, так і інтерактивними засобами (невеликими театральними або концертними виступами тощо). Для цього на території виставки відведено окремі зони: павільйони кожної з країн-учасниць та зона для презентацій і воркшопів, обладнана мультимедійними інструментами: інформаційними панелями, LCD-монітором, проектором і екраном для презентації тощо.

ВІКІПЕДІЯ ОГОЛОШУЄ ВСЕСВІТНІЙ ФОТОКОНКУРС ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ «ВІКІ ЛЮБИТЬ ПАМ'ЯТКИ»

Усі охочі зможуть взяти участь у Всесвітньому фотоконкурсі пам'яток культурної спадщини «Вікі любить пам'ятки» (Wiki Loves Monuments), який триватиме з 1 до 30 вересня 2013 року. До проекту долучаться понад 40 країн. В Україні конкурс проводитиме громадська організація «Вікімедіа Україна» за підтримки Міністерства культури України.

Метою конкурсу є централізоване зібрання на сторінках Вікіпедії фотографій, які представляють пам'ятки культурної спадщини світу. Зокрема, у Вікіпедії буде створено найбільший і найповніший каталог українських пам'яток культурної спадщини, проілюстрований світлинами учасників і відкритий для мільйонів інтернет-користувачів з усього світу.

Згідно з умовами конкурсу, фотографи (професіонали й аматори) з різних країн протягом усього вересня розміщуватимуть свої роботи у Вікісховищі. Після завантаження всі зображення набувають ліцензії Creative Commons, яка передбачає вільне використання за умови посилання на автора та джерело.

ЮНЕСКО СПРОСТОВУЄ ІНФОРМАЦІЮ ЩОДО ГІМНУ УКРАЇНИ

Прес-служба Міністерства культури України повідомляє, що згідно з інформацією Постійного представництва України при ЮНЕСКО повідомлення, поширене низкою українських ЗМІ, щодо нібито визнання Центром всесвітньої спадщини (ЦВС) ЮНЕСКО національного гімну України найкращим у світі (Best National Anthem in the World) не відповідає дійсності, оскільки ЮНЕСКО не уповноважена проводити рейтинги подібного характеру.

При цьому жодних заяв чи інформації з цього приводу з боку Організації не розповсюджувалося.

МУКАЧІВСЬКИЙ ХОР ХЛОПЧИКІВ ТА ЮНАКІВ ПРЕДСТАВИВ УКРАЇНУ НА ФЕСТИВАЛІ У ФРАНЦІЇ

Колектив Мукачівської хорової школи під керівництвом Володимира Волонтира з великим успіхом представив Україну на XXIV Міжнародному фестивалі молодіжних оркестрів і хорів «Eurochestrals» в Шаранте-Марітіме у Франції.

Почесно, що організатори фестивалю відібрали Мукачівський хор хлопчиків та юнаків єдиним у числі 6 оркестрів і 2 ансамблів. За час фестивалю в різних містах регіону Шаранте-Марітіме колектив дав чотири сольні концерти, програма яких складалась із двох відділів: українська і зарубіжна класика, сучасна хорова музика і українські народні пісні. Колектив співав на урочистій месі, виступив в гала-концерті відкриття фестивалю в м. Жонзак і в двох гала-концертах закриття фестивалю в м. Жонзак і м. Понс.

Щоденні репетиції хору, концерти доповнювали цікаві екскурсії, відпочинок в аквапарках, купання в Біскайській затоці Атлантичного океану і, звичайно, яскраві емоції від знайомства з Парижем.

Незабутні враження залишилися в учасників фестивалю від спільних репетицій хору з симфонічними оркестрами з Іспанії, Канади, Чехії, Румунії, а також оркестром тамбурінів «Баторек» із Хорватії і камерними ансамблями з Франції і Росії.

За кілька днів перебування хор спільно з двома зведеними оркестрами підготував 3 епізоди з музики до фільмів «Парадіз», «Великий Гетсбі» і гімн фестивалю, а з оркестром тамбурінів – музичний епізод з фільму «Доктор Живаго».

Виконання цих творів принесло велике задоволення численній французькій публіці й учасникам фестивалю «Eurochestrals» у концертах до закриття фестивалю 12 серпня у готичному соборі в м. Жонзак і 13 серпня на відкритій сцені на площі перед мерією м. Понс в атмосфері величчя середньовічних кам'яних споруд XII–XIII століть і сучасних світлових ефектів.

Високий професіоналізм, чудова організація і реклама, надзвичайна творча і дружня атмосфера супроводжували фестиваль впродовж 12 днів і 45 концертів у приморському регіоні Франції Шаранте-Марітіме. Дух високого музичного мистецтва, спільної улюбленої справи, дружби і спілкування – все це об'єднувало інтереси молоді різних країн.

ПОСОЛЬСТВО МЕКСИКИ В УКРАЇНІ ПРЕЗЕНТУЄ ВИСТАВКУ ГУСТАВО САЛІНАСА «ПОСТІЙНИЙ РУХ» В М17

Посольство Мексики разом із Центром сучасного мистецтва М17 мають честь запросити засоби масової інформації та всіх охочих на відкриття виставки мексиканського фотографа Густаво Салінаса «Постійний рух», що відбудеться у вівторок, 10 вересня 2013 року о 18.30 у Центрі сучасного мистецтва М17 (вул. Горького, 102–104, м. Київ).

Виставка складається з 14 фотографій і 11 плакатів, зроблених на вулицях Мадрида в період між 2009 і 2010 роками, які перетворюють буденність на мистецтво.

Виставка діятиме до 17 вересня. Вхід вільний.

ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА ДО ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

У приміщенні Центрального державного архіву зарубіжної україніки відкрилася виставка «Витоки та проголошення української державності», присвячена Дню Незалежності України.

В експозиції представлені документи діячів української діаспори, які відзначали дати, пов'язані з розбудовою української держави. Це відображено у тижневиках, часописах, брошурах, бюлетенях та журналах, що виходили в еміграції впродовж ХХ ст. Серед них: «Вільна Україна», «Шляхом незалежності», «Розбудова держави», «Самостійна Україна», «За незалежність».

Також експонати виставки відображають події проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. в зарубіжній пресі та документах української діаспори. Серед них: Акт проголошення незалежності України, прокламація Центральної Народної Ради Карпатської України, програми відзначень річниць незалежності України та ін.

Особливу увагу привертає Слово М. Плав'юка, президента УНР в екзилі, виголошене в Києві 22 серпня 1992 р., з нагоди складення повноважень ДЦ УНР в екзилі Президенту України Л. М. Кравчуку.

Запропонована документальна виставка охоплює період з 1921 до 2002 рр.

Виставка триватиме до 3 вересня. Вхід вільний.

ТРИ ДНІ З РОДИНОЮ НА KYIV FAMILY FEST

На Оболонській набережній відкрився Фестиваль сімейного дозвілля KYIV FAMILY FEST за підтримки Київської міської державної адміністрації та Оболонської районної державної адміністрації у м. Києві.

Три дні, 30–31 серпня та 1 вересня, біля Дніпра, дорослі та діти будь-якого віку матимуть можливість побачити вуличні перформанси і виступи дитячих та юнацьких шкіл з айкі-до, сучасного танцю, BMX, street-workout, американського футболу; взяти участь у майстер-класах з гончарства, плетіння кошиків або пошиття ляльок, моделювання човників та повітряних зміїв, пострібати на батуті, постріляти з рогатки; почитати книжки англійською, французькою, іспанською мовами; пройти кастинг «Стань телеведучим» та майстер-клас сценічного мовлення від «Інтер-школи»; завітати на шкільний ярмарок за цікавими книжками, hand-made подарунками, українським текстилем, домашньою випічкою та солодощами.

На Фестивалі сімейного дозвілля останні дні літа пройдуть яскраво, весело, творчо та смачно.

КНИГА ДЛЯ ПРИКАРПАТСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

Начальник управління освіти і науки Івано-Франківської облдержадміністрації Зінаїда Болюк повідомила, що тема цього річного першого уроку присвячена 200-річчю з Дня народження Тараса Шевченка.

«З цієї нагоди ми видали книжку «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине». У ній є розробки тематичних уроків, контрольних диктантів та переказів, присвячені життю, діяльності та творчості Шевченка. Також є цікаві біографічні спогади, роздуми про Тараса Шевченка. Її вже отримала кожна прикарпатська школа. Думаю, ми присвятимо великому поету не лише перший урок. Весь навчальний рік буде присвячений посиленому вивченню творчості Шевченка та його біографії», – зауважила Зінаїда Болюк.

ПОДАРУЙ КНИГУ ДО ДНЯ ЗНАТЬ!

У Криму з 26 серпня до 1 вересня усіх охочих запрошують взяти участь у Республіканській акції «До школи – з книжковим букетом!»

Захід організовано Кримською республіканською установою «Дитяча бібліотека ім. В. Н. Орлова» за підтримки Міністерства освіти і науки, молоді та спорту АР Крим та Міністерства культури АРК.

Мета акції – подарувати класу, вчителю, школі чи дитячій бібліотеці книгу до Дня знань.

Республіканська акція «У школу – з книжковим букетом!» відбувається в межах щорічної програми «Подаруй книгу своїй бібліотеці».

МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ АНІМАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ «КРОК»

З 1 до 10 вересня на борту теплохода «Зірка Дніпра» (Одеса – Севастополь – Запоріжжя – Київ) буде проходити ХХ Міжнародний фестиваль анімаційних фільмів «КРОК».

У рамках програми «мульти-терапія» в містах за фестивальним маршрутом аніматори відвідають дитячі будинки і клініки. З глядачами зустрінуться класики: Давид Черкаський, Олександр Петров, Костянтин Бронзіт і багато інших. На Ланжеронівському спуску на прохання одеситів пройде майстер-клас і показ програми фільмів легендарного режисера, батька «Іжачка в тумані» Юрія Норштейна.

Програма ювілейного фестивалю «КРОК» насичена кінопоказами, зустрічами, презентаціями нових проектів, семінарами і майстер-класами режисерів з різних країн світу. Відбудеться показ ретроспективної програми «Рання українська радянська анімація «Мультипроп»: шість унікальних фільмів 20-х рр., що були реставровані Національним центром Олександра Довженка. На фестивалі відсвяткують: 25-ліття анімаційної студії «Пілот», засновником якої був колишній киянин, легендарний режисер Олександр Татарський; 20-ліття анімаційної студії «Шар»; 30-ліття мультфільму «Подорож мурахи» президента фестивалю від Росії Едуарда Назарова; чверть століття фільму «Острів скарбів» президента фестивалю від України Давида Черкаського; 100-ліття з дня народження поета і драматурга Сергія

Міхалкова, який багато зробив для радянської мультиплікації.

Урочиста церемонія відкриття фестивалю відбудеться 1 вересня в одеському туристичному комплексі «Отрада». З унікальним анімаційним пісочним шоу виступить один з основоположників напруженої анімації, легендарний режисер-аніматор, народний художник Угорської республіки Ференц Цако.

Урочиста церемонія закриття фестивалю і нагородження переможців відбудеться 9 вересня в Києві, в Будинку кіно.

КНИЖКОВИЙ ЯРМАРОК В УКРАЇНСЬКОМУ ДОМІ

З 29 серпня до 1 вересня 2013 року в Українському домі проходить Книжкова виставка-ярмарок.

Чотири дні в Центральній залі Українського дому триватиме виставка, в якій братимуть участь найкращі видавництва України, що представлять загалом свою продукцію та познайомлять з новинками книжкового світу.

Мета виставки-ярмарку – популяризація української книги, створення умов для збереження та підтримки культурних традицій, а також налагодження зв'язків між читачами, авторами та книгорозповсюджувачами.

Організатор – Національний центр ділового та культурного співробітництва Український дім. За підтримки Державного комітету телебачення і радіомовлення України.

29 серпня в Концертній залі Українського дому відбувся концерт-презентація збірки «Казки, що виховують: класика для дітей» – благодійний проект духовно-морального, виховного, соціального спрямування, який реалізується, насамперед, на підтримку маленьких пацієнтів відділення токсикології та інтенсивної еферентної терапії НДСЛ «ОХМАТДИТ», які й стали головними ілюстраторами казок збірки.

Головний організатор проекту – Андрій Шипко.

Як і всі попередні роки, Український дім продовжує традицію збору книжок для дитячих будинків-інтернатів. Благодійна акція «Придбай книжку – подаруй свято дітям, позбавленим батьківської турботи» нагадує нам про необхідність допомогти дітям реалізувати їхнє право на отримання якісних знань, які несуть в собі книги.

Програма цього річного ярмарку, як завжди, насичена та розрахована як на дорослу, так і на дитячу аудиторію.

Для всіх відвідувачів будуть відбуватися презентації літературних новинок та автограф-сесії. Кожен охочий зможе поспілкуватися з представниками видавництва та придбати вподобані книжки за цінами виробника.

Український дім ласкаво запрошує відвідати Книжкову виставку-ярмарку до Дня знань та долучитися до благодійної акції, подарувавши книжку дітям-сиротам.

ПІД ПАТРОНАТОМ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

29 серпня - 1 вересня
Часи роботи 10:00-19:00

КНИЖКОВА ВИСТАВКА-ЯРМАРОК
до Дня Знань

Презентація книг
Автограф-сесії
Програми для дітей

Організатор:
Український дім
вул. Хрещатик, 2
www.ukrdim.gov.ua

Інформаційні партнери:
ОДІТ
ПЛАТФОРМА
Итоги

До 90-ліття «КіЖ»

Художники – друзі Т. Г. Шевченка

Про одного з щирих прихильників і товаришів Т. Г. Шевченка за останніх років його перебування в Академії мистецтв, одного з активних учасників організації похорону Шевченка – про художника Григорія Честахівського до цього часу майже немає відомостей. Тепер цю прогалину пощастило дещим поповнити.

В Центральному історичному архіві СРСР у Ленінграді ми знайшли «Дело о ходатайстве Управляющего 3 отделением Новороссийского военного поселения барона Остен Сакена касательно приема в Академию на казенный счет тамошнего поселянина Честаховского». З цієї справи видно, що поселенець Новоросійського військового поселення посада Нової Праги Григорій Честахівський виявив себе талановитим художником, який списував копії з ікон, не маючи ніякої спеціальної підготовки.

В жовтні 1839 року, на виставці сільських творів образотворчого мистецтва, Честахівський звернув на себе увагу управителя поселення, Честахівського, з наказу управителя, прикомандирували до одного з кантоністських ескадронів. Тут він мав пройти курс малювання за методом Сапожнікова.

Згодом Честахівського відряджають до Одеси спеціально для «списывания картин с известных оригиналов». Нарешті, управитель військового поселення звертається до Академії мистецтв, щоб вона прийняла Честахівського до складу учнів на казенний кошт. При цьому було надіслано й роботу Честахівського.

У відповіді конференц-секретар Академії писав: «... Академический совет по рассмотрению присланной вами живописной работы поселянина Честаховского видел из оной дарования его ж художеству, находя весьма полезным, если бы Честаховский завершил художественное образование в Академии, но так как по высочайше утвержденному преобразованию Академического училища в 4 день марта 1840 года прием в Академию не только казенных, но и свокоштных воспитанников уничтожен, в оной обучаются одни только вольноприходящие люди свободного состояния с платою в год по девяти рублей серебром, то Академия не может испрашивать высочайшего соизволения касательно определения в оную Честаховского тем более на казенный счет».

Можливо, що на цьому й закінчилась би справа з влаштуванням «казенного человека» – військового поселенця Честахівського до Академії мистецтв, та управитель уперто вимагає від Академії повернути роботу Честахівського. Він шукає інших шляхів, щоб Честахівського прийняли до Академії мистецтв. Художника звільняють з військових поселень і зараховують кондуктором – «в Главное Управление Корпуса инженеров военных поселений с тем, чтобы он был усовершенствован в Императорской Академии художеств».

Згадана справа та інші матеріали свідчать, що Григорій Честахівський одержав квиток у рисувальні класи Академії 15 листопада 1843 року, отже став учнем Академії мистецтв. На той час йому було 27 років.

Проект реконструкції Київського вокзалу
 Проект реконструкції Київського вокзалу, автор проекту – архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено фасад будівлі після реконструкції. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено фасад будівлі після реконструкції. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Нові постановки опер у Києві
 Нові постановки опер у Києві. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

В репертоарі УкрТЮ
 В репертоарі УкрТЮ. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

«СОНАТА»
 «СОНАТА». На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

ХУДОЖНИКИ – ДРУЗИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА
 ХУДОЖНИКИ – ДРУЗИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Видатний майстер світу
 Видатний майстер світу. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Театральна хроніка
 Театральна хроніка. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Радісна зустріч
 Радісна зустріч. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович. На малюнку зображено сцену з опери. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Відомому щоденнику Мокрицького на аркуші 15 читаємо: «Из театра зашел ко мне Федотов, премилый малый, он просидел с нами до половины второго».

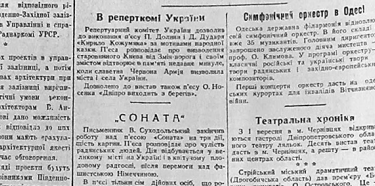
Саме П. Федотов, молодий офіцер, аматор малярства, весельчак і балагур, у свої молоді роки міг, безперечно, захопити і Мокрицького, і його друзів, і тільки так його можна було схарактеризувати, як «премилый малый». Отже, це – незаперечне свідчення того, що П. Федотов уже на початку своєї кар'єри художника був знайомий і навіть був у дружних взаєминах з колом учнів К. Брюлова, а згодом і з самим Т. Г. Шевченком.

Крім того, ми знайшли документи, що свідчать не лише про знайомство і випадкові зустрічі Шевченка з Федотовим, а й про регулярні зустрічі Шевченка з Федотовим у рисувальних класах Академії мистецтв під час самої творчої роботи. Це стверджує Екзаменаційна книга академії мистецтв з 1843–1847 років, де в списку «получивших номера на экзаменах, происходивших мая 31 дня 1844 года» читаємо: «За рисунок с натуры: 6 – Горюнович, 7 – Шевченко, 8 – Корицкий, 9 – Мохов» і т. д., і нарешті: «21 – Федотов, 35 – Бесперчий» і т. д.¹⁾

Як бачимо, Т. Шевченко і П. Федотов разом на одному й тому ж іспиті з малювання з натури одержують такі відмітки або номери: Шевченко – 7, а Федотов – 21. Це цілком закономірно, бо в 1844 році Шевченко був, уже прекрасний малювальник, а Федотов лише починав малювати натуру, після закінчення курсу малювання з гіпсів.

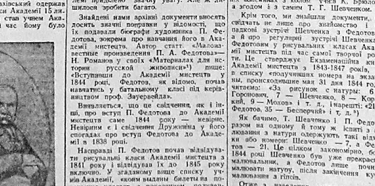
Проект реконструкції Київського вокзалу. Автор проекту – архітектор П. Шендерович.

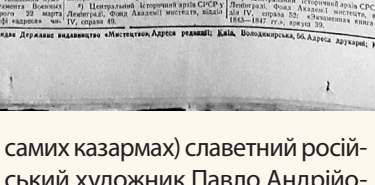
Нові постановки опер у Києві. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

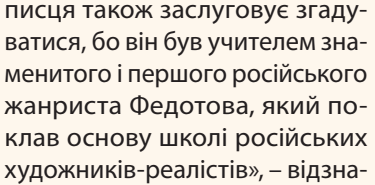
В репертоарі УкрТЮ. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

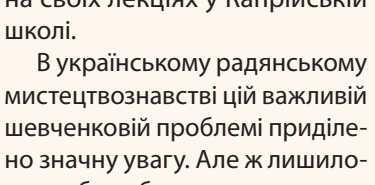
«СОНАТА». Проект виконав архітектор П. Шендерович.

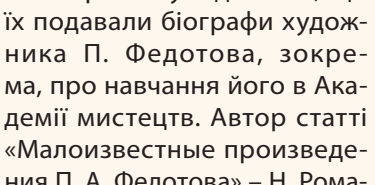
ХУДОЖНИКИ – ДРУЗИ Т. Г. ШЕВЧЕНКА. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

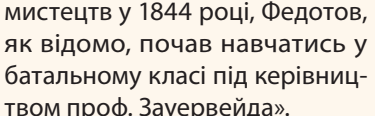
Видатний майстер світу. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Театральна хроніка. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Радісна зустріч. Проект виконав архітектор П. Шендерович.

Відомому щоденнику Мокрицького на аркуші 15 читаємо: «Из театра зашел ко мне Федотов, премилый малый, он просидел с нами до половины второго».

Виділяючи в численні зустрічі Шевченка з Федотовим, можна сказати, що саме П. Федотов був найближчим до Шевченка. Це видно з того, що саме Федотов був найближчим до Шевченка. Це видно з того, що саме Федотов був найближчим до Шевченка.

Саме П. Федотов, молодий офіцер, аматор малярства, весельчак і балагур, у свої молоді роки міг, безперечно, захопити і Мокрицького, і його друзів, і тільки так його можна було схарактеризувати, як «премилый малый». Отже, це – незаперечне свідчення того, що П. Федотов уже на початку своєї кар'єри художника був знайомий і навіть був у дружних взаєминах з колом учнів К. Брюлова, а згодом і з самим Т. Г. Шевченком.

Крім того, ми знайшли документи, що свідчать не лише про знайомство і випадкові зустрічі Шевченка з Федотовим, а й про регулярні зустрічі Шевченка з Федотовим у рисувальних класах Академії мистецтв під час самої творчої роботи. Це стверджує Екзаменаційна книга академії мистецтв з 1843–1847 років, де в списку «получивших номера на экзаменах, происходивших мая 31 дня 1844 года» читаємо: «За рисунок с натуры: 6 – Горюнович, 7 – Шевченко, 8 – Корицкий, 9 – Мохов» і т. д., і нарешті: «21 – Федотов, 35 – Бесперчий» і т. д.¹⁾

Як бачимо, Т. Шевченко і П. Федотов разом на одному й тому ж іспиті з малювання з натури одержують такі відмітки або номери: Шевченко – 7, а Федотов – 21. Це цілком закономірно, бо в 1844 році Шевченко був, уже прекрасний малювальник, а Федотов лише починав малювати натуру, після закінчення курсу малювання з гіпсів.

Виявляється, що це свідчення, як і інші, про вступ П. Федотова до Академії мистецтв саме 1844 року – невірне. Невірним є і свідчення Дружиніна у його спогадах про вступ Федотова до Академії в 1838 році.

Насправді П. Федотов почав відвідувати рисувальні класи Академії мистецтв з 1841 року і відвідував їх до 1845 року включно. У згаданому вище списку учнів Академії, «коим виданы билеты на посещение классов с показанием полученных ими на экзаменах медалей с 1840 по 1844» – читаємо запис: «Штаб-капитан Л. Ф. П. (лейб-гвардії Фінляндського полку. – Я. З.) Федотов Павел в 1841 г. билет № 282; 1842 г. билет № 29; 1843 г. – № 208; 1844 г. – № 250; 1845 билет № 122».

Ці відомості стверджуються ще й іншим архівним документом – «Классным журналом по части инспектора на 1844–1845 гг. Списки учащихся в Императорской академии художеств с 1840 по 1844 г.»²⁾

Вдалося установити, що А. Мокрицький, щирий приятель Тараса Григоровича, ще 1835–36 років був знайомий з П. Федотовим. У

Відомому щоденнику Мокрицького на аркуші 15 читаємо: «Из театра зашел ко мне Федотов, премилый малый, он просидел с нами до половины второго».

Саме П. Федотов, молодий офіцер, аматор малярства, весельчак і балагур, у свої молоді роки міг, безперечно, захопити і Мокрицького, і його друзів, і тільки так його можна було схарактеризувати, як «премилый малый». Отже, це – незаперечне свідчення того, що П. Федотов уже на початку своєї кар'єри художника був знайомий і навіть був у дружних взаєминах з колом учнів К. Брюлова, а згодом і з самим Т. Г. Шевченком.

Крім того, ми знайшли документи, що свідчать не лише про знайомство і випадкові зустрічі Шевченка з Федотовим, а й про регулярні зустрічі Шевченка з Федотовим у рисувальних класах Академії мистецтв під час самої творчої роботи. Це стверджує Екзаменаційна книга академії мистецтв з 1843–1847 років, де в списку «получивших номера на экзаменах, происходивших мая 31 дня 1844 года» читаємо: «За рисунок с натуры: 6 – Горюнович, 7 – Шевченко, 8 – Корицкий, 9 – Мохов» і т. д., і нарешті: «21 – Федотов, 35 – Бесперчий» і т. д.¹⁾

Як бачимо, Т. Шевченко і П. Федотов разом на одному й тому ж іспиті з малювання з натури одержують такі відмітки або номери: Шевченко – 7, а Федотов – 21. Це цілком закономірно, бо в 1844 році Шевченко був, уже прекрасний малювальник, а Федотов лише починав малювати натуру, після закінчення курсу малювання з гіпсів.

Виявляється, що це свідчення, як і інші, про вступ П. Федотова до Академії мистецтв саме 1844 року – невірне. Невірним є і свідчення Дружиніна у його спогадах про вступ Федотова до Академії в 1838 році.

Виділяючи в численні зустрічі Шевченка з Федотовим, можна сказати, що саме П. Федотов був найближчим до Шевченка. Це видно з того, що саме Федотов був найближчим до Шевченка. Це видно з того, що саме Федотов був найближчим до Шевченка.

Саме П. Федотов, молодий офіцер, аматор малярства, весельчак і балагур, у свої молоді роки міг, безперечно, захопити і Мокрицького, і його друзів, і тільки так його можна було схарактеризувати, як «премилый малый». Отже, це – незаперечне свідчення того, що П. Федотов уже на початку своєї кар'єри художника був знайомий і навіть був у дружних взаєминах з колом учнів К. Брюлова, а згодом і з самим Т. Г. Шевченком.

Крім того, ми знайшли документи, що свідчать не лише про знайомство і випадкові зустрічі Шевченка з Федотовим, а й про регулярні зустрічі Шевченка з Федотовим у рисувальних класах Академії мистецтв під час самої творчої роботи. Це стверджує Екзаменаційна книга академії мистецтв з 1843–1847 років, де в списку «получивших номера на экзаменах, происходивших мая 31 дня 1844 года» читаємо: «За рисунок с натуры: 6 – Горюнович, 7 – Шевченко, 8 – Корицкий, 9 – Мохов» і т. д., і нарешті: «21 – Федотов, 35 – Бесперчий» і т. д.¹⁾

Як бачимо, Т. Шевченко і П. Федотов разом на одному й тому ж іспиті з малювання з натури одержують такі відмітки або номери: Шевченко – 7, а Федотов – 21. Це цілком закономірно, бо в 1844 році Шевченко був, уже прекрасний малювальник, а Федотов лише починав малювати натуру, після закінчення курсу малювання з гіпсів.

Виявляється, що це свідчення, як і інші, про вступ П. Федотова до Академії мистецтв саме 1844 року – невірне. Невірним є і свідчення Дружиніна у його спогадах про вступ Федотова до Академії в 1838 році.

Насправді П. Федотов почав відвідувати рисувальні класи Академії мистецтв з 1841 року і відвідував їх до 1845 року включно. У згаданому вище списку учнів Академії, «коим виданы билеты на посещение классов с показанием полученных ими на экзаменах медалей с 1840 по 1844» – читаємо запис: «Штаб-капитан Л. Ф. П. (лейб-гвардії Фінляндського полку. – Я. З.) Федотов Павел в 1841 г. билет № 282; 1842 г. билет № 29; 1843 г. – № 208; 1844 г. – № 250; 1845 билет № 122».

Ці відомості стверджуються ще й іншим архівним документом – «Классным журналом по части инспектора на 1844–1845 гг. Списки учащихся в Императорской академии художеств с 1840 по 1844 г.»²⁾

Вдалося установити, що А. Мокрицький, щирий приятель Тараса Григоровича, ще 1835–36 років був знайомий з П. Федотовим. У

Видомому щоденнику Мокрицького на аркуші 15 читаємо: «Из театра зашел ко мне Федотов, премилый малый, он просидел с нами до половины второго».

Саме П. Федотов, молодий офіцер, аматор малярства, весельчак і балагур, у свої молоді роки міг, безперечно, захопити і Мокрицького, і його друзів, і тільки так його можна було схарактеризувати, як «премилый малый». Отже, це – незаперечне свідчення того, що П. Федотов уже на початку своєї кар'єри художника був знайомий і навіть був у дружних взаєминах з колом учнів К. Брюлова, а згодом і з самим Т. Г. Шевченком.

Крім того, ми знайшли документи, що свідчать не лише про знайомство і випадкові зустрічі Шевченка з Федотовим, а й про регулярні зустрічі Шевченка з Федотовим у рисувальних класах Академії мистецтв під час самої творчої роботи. Це стверджує Екзаменаційна книга академії мистецтв з 1843–1847 років, де в списку «получивших номера на экзаменах, происходивших мая 31 дня 1844 года» читаємо: «За рисунок с натуры: 6 – Горюнович, 7 – Шевченко, 8 – Корицкий, 9 – Мохов» і т. д., і нарешті: «21 – Федотов, 35 – Бесперчий» і т. д.¹⁾

Як бачимо, Т. Шевченко і П. Федотов разом на одному й тому ж іспиті з малювання з натури одержують такі відмітки або номери: Шевченко – 7, а Федотов – 21. Це цілком закономірно, бо в 1844 році Шевченко був, уже прекрасний малювальник, а Федотов лише починав малювати натуру, після закінчення курсу малювання з гіпсів.

Виявляється, що це свідчення, як і інші, про вступ П. Федотова до Академії мистецтв саме 1844 року – невірне. Невірним є і свідчення Дружиніна у його спогадах про вступ Федотова до Академії в 1838 році.

Я. ЗАТЕНАЦЬКИЙ

¹⁾ Н. Романов, Малоизвестные произведения П. А. Федотова (Материалы для истории русской живописи). «Старые годы», ноябрь 1907 г., стор. 546.

²⁾ Центральный исторический архив СРСР у Ленінграді. Фонд Академії мистецтв, відділ IV, справа 49.

³⁾ Там же, справа 54.

⁴⁾ Архів державної Третьяковської галереї, фонд Мартинова. «Дневник» А. М. Мокрицького, аркуш 15.

⁵⁾ Центральный исторический архив СРСР у Ленінграді, Фонд Академії мистецтв, відділ IV, справа 52: «Экзаменная книга за 1843–1847 гг.», аркуш 39.

Хто домігся встановлення пам'ятника Пересопницькому Євангелію?

У колишньому княжому містечку, тепер – селі Рівненського району, 29 серпня 1861 року було поставлено крапку в перекладі-перепишуванні Пересопницького Євангелія. А 14 травня 1989-го в Пересопниці встановили пам'ятник Українській Першокнизі. Наступного року йому буде двадцять п'ять. І ось уже майже чверть століття друковане слово висвітлює різні точки зору на те, хто домігся встановлення пам'ятника Пересопницькому Євангелію.

Так, наприклад, у «Слові Просвіти», 28 номері від 18-24 липня 2013 року, в розлогіму інформативному матеріалі Людмили Таран «Пересопниця – столиця Першокниги» при переліку чеснот директора Культурно-археологічного центру «Пересопниця» Миколи Федоришина зазначено: «У Пересопниці він з однодумцями домігся встановлення пам'ятного Знака українській Першокнизі». Однак у книзі «Лінія» Євгена Шморгуна, до речі, уродженця села Ново-жуків (нині – Іскра), що поблизу Пересопниці, вміщено у три книжці «Пересопниця», – зовсім інша точка зору на встановлення пам'ятника Пересопницькому Євангелію. Детальний опис цього надзвичайно клопіткого процесу, з умовами й передумовами, а також із називанням конкретних імен і їхнього внеску у встановлення пам'ятника нині як ніколи проситься до читачького загалу. Тому пропонуємо читачам уривки з книги «Лінія» Євгена Шморгуна.

«Усе ж на останньому курсі інституту, в 1967 році, я таки розповів про Пересопницьке Євангеліє, – зазначає Євген Шморгун у третій книзі «Лінія» – Пересопницьких нотатках нашого часу. – Але то була не дипломна робота про Першокнигу, а тільки одна сторіночка в дипломній роботі з педагогіки «Літературно-краєзнавча робота в школі».

Уже за Горбачовської «перебудови» мені випала нагода надрукувати в обласній газеті «Зміна» досить таки величезну статтю про Пересопницьке Євангеліє. Але газета що? Минув місяць-другий, та вже й заслонилася вона іншими випусками газет. А хотілося якогось постійного джерела інформації про Першокнигу, щоб воно пробуджувало приспану пам'ять і виховувало національну гідність.

Словом зродилася задумка поставити пам'ятник Пересопницькому Євангелію. Як ото порівняно недавно, у 1978 році, встановили в Острозі стелу на честь 400-річчя від часу заснування Острозької академії і друкарні. Тільки щоб не із бетону (бо та острозька стела вже через кілька років покритилася

павутинням тріщин), а з каменю-граніту. Аби тому пам'ятникові стояти – не перестояти.

Де саме поставити пам'ятник – щодо цього вагань не було: звичайно ж у центрі Пересопниці, на видному місці. Оскільки ж найпримітніше місце було біля колишнього приміщення школи, яке доживало свій вік в якості ні то клубу, ні то просто такого собі громадського приоточиська, то саме там і належало стояти пам'ятникові – де ж іще? Правда, дехто називав мені й інші підходящі для пам'ятника місця, але ті підказки якось до уваги не бралися.

Із самим же пам'ятником справа виявилася куди складнішою. Чимало прихильних до мене осіб, із якими я ділився своїм задумом, щиро запевняли, що таке взагалі неможливе. І наводили вагомий й переконливий аргументи на підтвердження свого вердикту. Інші ж почали позиркувати на мене косо, бо таке, на їх розуміння, пахло відвертою антирадянщиною, навіть... націоналізмом. Ті ж декілька друзів, які поділяли мою думку (Григорій Дем'янчук, Іван Носаль, Костянтин Литвин), на жаль, нічим суттєво допомогти не могли, бо були далеко від конкретної влади. А зважитися на спорудження пам'ятника без офіційного відома означало приректи задумку на провал уже на першому ж кроці.

І тут мені усміхнулася Доля в особі Степана Огійовича Чернолоза. Він був високим посадовцем – заступником голови Рівненського облвиконкому. Ми з

ним не приятелювали, бо як тоді говорили, «виступали в різних вагових категоріях», але були знайомі. У свій час саме він активно посприяв організації та проведенню першого на Рівненщині літературно-мистецького вечора з нагоди ювілею поета-земляка Валер'яна Поліщука, знищеного в роки сталінських репресій. А ще наші стежки перехрещувалися в Товаристві охорони пам'яток історії та культури, яке він очолював на Рівненщині. Мені імпонувала його некриклива, але результативна діяльність під час здійснення окремих історико-краєзнавчих проектів. Я почав принагідно приглядатися пильніше до цієї людини і одного разу таки завів розмову про Пересопницьке Євангеліє як першу україномовну книгу. Бачу – Степан Огійович зацікавився. Згодом балачка у нас була вже тривалішою, і я виклав свої міркування щодо доцільності встановлення в Пересопниці пам'ятника Першокнизі. Навіть намалював на аркуші паперу незграбний ескіз пам'ятника, вказавши його приблизні розміри. Степан Огійович примружився:

– А чим зумовлена така величина каменя?

– Щоб здалеку видно було, – кажу. – Ну й щоб солідно...

Перед цим ми з художником Костянтином Литвином теж про це говорили. Однак про «показність» і «солідність» пам'ятника мови не вели. Розміри аргументували іншим: щоб ніякий вислужник-парторг чи просто підпийлий вандал не подужав

його зруйнувати. Адже за попередні десятиліття знищено стільки святинь! У тому числі і в нас на Рівненщині.

Але викладати Чернолозові свої справжні міркування не хотілося. Степан Огійович був людиною мудрою – все зрозумів і без моїх пояснень. Кивнув головою:

– Еге, щоб всерйоз і надовго! А то мало чого...

І вже діловим тоном:

– Про пам'ятник мови вести не слід. Бо дозвіл на встановлення будь-якого пам'ятника дає тільки Київ, а він такого дозволу нам не дасть – це я знаю точно. Зате пам'ятний знак ми маємо право встановлювати власною владою. Отож давайте надалі говорити тільки про пам'ятний знак.

– Але ж... – спробував заперечити я.

– А яка різниця як він називатиметься? – перервав мене Чернолоз. – Головне – камінь буде такий, яким йому й належить бути. І на ньому все – як і годиться для увічнення. І територія довкола – теж відповідна. А як називати – люди розберуться і без нашої з вами підказки.

Мені аж в душі заспівало...

– Тільки без зайвих емоцій. І ще одне: пам'ятник у Пересопниці – справа суто ваша, і я до неї офіційно не маю ніякого стосунку. Зрозуміло? Ні-я-ко-го!

Я кивнув, хоча зрозумів його далеко не зовсім. Степан Огійович усміхнувся:

– За своєю посадою я маю боротися з релігією, а не ставити пам'ятники євангеліям. Але я – людина, маю власні погляди і міркування. Тому якщо ви побіцєте ніде не афішувати мого імені, я буду вам допомагати...

Невдовзі земляки мені телефонують:

– Приїхала в Пересопницю якась машина і звалила в центрі села дві величезні кам'яні брили. Водій сказав, що це для тебе.

Лечу в художні майстерні до Кості Литвина, ніг під собою не чую.

–Є! – гукаю з порога. – Привезли камені!..

Костянтин радіє не менше, ніж я. Нам обом давно уже пересопницький пам'ятник уявляється диким каменем, із середини якого, ніби сонячний промінь із дрімучої п'ятиви, йде до людей Книга. Розгорнена Книга. Майбутній напис на ній красується в мене по всіх записниках. А художник Литвин вив'язав той напис красивим древнім шрифтом на великому аркуші креслярського паперу.

І от задумка збувається!

Однак Костянтин Литвин – не каменотес-гравер, а живописець. Тим часом перевести його малюнок на камінь-граніт може тільки спеціаліст-каменярь.

Зблискує думка: є ж у Рівному мій односельчанин Олексій Хмилецький, а на спецкомбінаті, де він директорує, якраз і мають бути такі спеціалісти...

Тим часом Степан Огійович Чернолоз тільки йому відомими методами уже залучив до справи керівні партійні та радянські органи Рівненського району. Чим він їх спокусив чи спонукав на такий подвиг – не знаю, не цікавився, бо Чернолоз не любив зайвих розпитувань. Але робота враз почала рухатися, і то стрімко.

Трудилися й ентузіасти, для яких спорудження пам'ятника в Пересопниці бачилося значною культурною подією. Чи не найактивнішим був уродженець Пересопниці і мій однокласник Євген Крижанівський, який тоді очолював одну з будівельних організацій – сприяв і матеріалами, і технікою, і робітниками. Головний лісничий Клеванського лісгоспу Яків Веремчук особисто виділив саджанці туї для озеленення скверика. А краєзнавець і водночас завідувач районного відділу культури Микола Федоришин оформляв у старому шкільному приміщенні музейну експозицію, яка розповідала про історію села.

Підпирали терміни – відкриття пам'ятника було намічено на 14 травня 1989 року. Ось уже залишаються лічені дні до визначеної дати. А обробку каменя все ще не завершено – вона виявилася досить складною. Вперше в практиці спецкомбінату виконується робота одночасно чотирма умільцями – художниками-каменярями Степаном Гнатюком та Олександром Охрименком і каменотесами-граверами Григорієм Прибилюським та Хо-мою Кікою. Вперше на прохання Олексія Хмилецького вони не переривають роботи навіть уночі... У визначений термін пам'ятник зависочів у центрі Пересопниці біля старого шкільного будинку. Якраз навпроти вікна мого колишнього класу...»

Отакі деякі деталі встановлення пам'ятника Пересопницькому Євангелію за Євгеном Шморгуном, письменником, багаторічним просвітянином, лауреатом низки літературних премій, людиною, завдяки якій Президенти України присягають на Пересопницькому Євангелію. То він свого часу, проводячи екскурсію Миколі Жулинському в селі Пересопниця, розповів про Першокнигу, і тоді зав'язалася розмова, а чому б Президентам України не присягати на Пересопницькому Євангелію. Цю ідею Микола Жулинський поширив у відповідний час у владних кабінетах. І збулося!..

У сучасній музичній культурі немає подій чи обставин, що не несли би на собі відбиття конкретної особистості, котра черговою віхою відзначає власні здобутки на окремій ділянці неосяжного загальнонаціонального поля. Закарпаття нині має ким втішатися перед українським музичним світом. Адже з-поміж визначних талановитих музикантів, що вийшли з інтелігентних закарпатських родин і натхненно й впевнено здійснюють своє покликання, є знайомим і шанованим високодостоїнне ім'я композитора, піаніста і громадського діяча Віктора Федоровича Теличка (1957 р. н.). Викладач Ужгородського музичного училища імені Дезидерія Задора, доцент Мукачівського державного університету й Ужгородського факультету Донецької музичної академії імені Сергія Прокоф'єва, член Національної спілки композиторів України і голова її закарпатського відділення, член Національної всеукраїнської музичної спілки і Спілки театральних діячів України, заслужений діяч мистецтв України, організатор і учасник багатьох міжнародних і регіональних фестивалів в Україні (зокрема щорічного фестивалю «Музичні сузір'я Закарпаття» і фестивалів, присвячених, відповідно, видатному земляку Євгену Станковичу і консерваторському педагогові Мирославу Скоричу), також у Словаччині і Німеччині, – ці неповні дані щодо статусу Віктора Теличка, закладені в музичних довідниках, чисельних

Із цеху майстрів

Геннадій Сасько, Геннадій Ляшенко, Віктор Теличко

концертних афішах, буклетах і програмах, офіційно характеризують інтенсивну музичну діяльність закарпатського митця.

Черговий авторський концерт Віктора Теличка, який відбувся у залі Ужгородської філармонії в рамках II Міжнародного фестивалю «Музика без кордонів», зібрав багатьох колег-музикантів, рідних, учнів і шанувальників його композиторської творчості. Перед слухачами панорамно «вигравалися-висвітлювалися» мистецькі досягнення музиканта, переважна більшість виконаних на концерті композицій з'явилася в останні роки і прозвучала вперше. Слухачі відчували, як змінювалися,

переходячи з одного фонованстрою в інший, тепло-лірична зображальність (відеоряд фільму «Гомін Карпат», озвучений вокалізованим співом дитячого хору), психологічна заглибленість («Fantazia piccolo» для органа), зображальна споглядальність, сповнена фонічних, ритмо-темпових й тембрових ігрових ефектів (дві програмні п'єси для двох фортепіано – «Чорні двері в білу кімнату» і «Кубок Рубика»), фольклорно-інтонаційне різнобарв'я «живих» і символічних образів (неокласицистські «Сюїта» для тріо флейт на теми закарпатських пісень; «Мелодія» для кларнета з камерним оркестром; в'язанка з коломийок у

виконанні ансамблю народних інструментів «Гармонія»; хорова композиція про опришка на народні слова «Убили Лепиіка» і «Фолк-концерт» та мелодії закарпатських народних пісень для хору й ударних у виконанні Закарпатського народно-хору; «Єврейська фантазія» для двох акордеонів, камерного оркестру, литавр та ударних). Знайшлося місце у програмі концерту і для примхливої й невимушеної за характером розважальної стихії (оркестрова п'єса «Дендіз Рег», стилізована на «рваних» ритмах регтайму) та ностальгічної данини пам'яті (хорова композиція «Спогад про «Бітлз»» з аранжованих і оркестрованих мелодій з репертуару популярної у 1960-х роках англійської четвірки у виконанні дитячого хору «Едельвейс»).

Виконання різножанрових інструментальних і хорових творів Теличка, в музичній мові яких традиційне мелодичне мислення і формотворення, збагачене цитованими і трансформованими мотивами закарпатського фольклору, поєднуються з сучасними ритмікою, тембрами і колористичними ефектами, вимагало потужних інтерпретаторських сил. І авторський концерт композитора зібрав найкращі професійні виконавські сили Ужгорода: лауреат

всесвітніх хорових олімпіад і міжнародних конкурсів вірцевий дитячий хор «Едельвейс» (керівник – засновник хору, народний вчитель України Золтан Жовчак), заслужений академічний хор (Закарпатський народний хор (художній керівник і головний диригент, заслужений працівник культури України Наталія Петій-Потапчук), камерний оркестр Закарпатської філармонії під орудою заслуженого артиста України Владислава Юроша, ансамбль народних інструментів «Гармонія» (керівник Анастасія Жужгова), автор фільму «Гомін Карпат» актор і режисер Лев Луцкер (ужгородець, який мешкає в Німеччині), тріо флейт (Олеся Фіщенко-Пулій, Катерина Кузьміна, Олександра Делеган), фортепіанний дует (Олександра Баганич та Інґа Боговська), органістка Тетяна Тищенко, кларнетист заслужений артист України Ференц Томич, фаготист Роберт Береш, виконавець на дзвоні Михайло Бровді.

Виконавці і вдячні слухачі щиро вітали автора, який за понад три десятиріччя творчої еволюції сформував власний композиторський стиль, що увібрав і архаїчну виразність регіонального фольклору, й естетику неофольклоризму, і традиції неокласицизму й неоромантизму, і сучасну композиторську техніку.

Нових творчих досягнень, вельмишановний маестро, Майстер із цеху Майстрів!

Надія СУПРУН-ЯРЕМКО

Диригентське мистецтво в дії

У Києві завершився фестиваль-майстерня диригентського мистецтва U ARTIST MUSIC FESTIVAL. Протягом двох тижнів молоді музиканти з Австрії, Бразилії, Іспанії, Італії, Канади, Південної Кореї, Сполучених Штатів Америки, Швейцарії та Фінляндії, що з'їхалися до української столиці, брали уроки диригентської майстерності у запрошених американського та бельгійського майстрів.

Цю акцію, що поєднала музично-мистецький та освітній компоненти, запропонували українсько-американська організація U ARTIST MUSIC у співпраці з Національною філармонією України та Домом освіти й культури «Майстер-клас». За кордоном подібні міжнародні проекти (не конкурси, а саме навчальні інтенсивні курси разом з концертами) є звичною практикою. «Ми хотіли привезти це до України, – розповідає представниця U ARTIST MUSIC, колишня киянка, музикознавець Олена Григоренко. – Важливо також було показати і молодим, і маститим музикантам Україну. Всі учасники воркшопів тут вперше. І вони у захваті».

Більшість слухачів курсів – фахівці з вищою музичною освітою, дехто навіть має досвід роботи в

Дональд Шлейхер (США)

якості диригентів. З українців до майстерень на правах стипендіатки долучилася лише одна учасниця – Ольга Жаровська, яка, з огляду на умови, пройшла увесь курс, але не виступала з оркестром.

Запрошені диригенти – знані професори диригування університетів США американець Дональд Шлейхер (Вища музична школа Іллінойського Університету) та бельгієць Рональд Золлман (Вища музична школа Університету Карнегі-Меллон, м. Пітсбург, США). Вони представили відповідно дві школи – американську та європейську. Аби студенти познайомилися

також і з українською диригентською школою, планувалося залучити до воркшопів відомого у світі диригента, киянина Романа Кофмана. Але маестро, на жаль, не зміг взяти участь у фестивалі.

Власне фестивальною частиною проекту стали концерти із назвою «Майстри та підмайстри». Точний, чіткий, скупий на жести (які, втім, є достатньо виразними) Дональд Шлейхер блискуче виконав увертюру до мюзиклу «Кандид» Леонарда Бернштейна, сюїту з балету Аарона Копленда «Весна в Аппалачах» та Симфонію № 8 Антоніна Дворжака. Академічний симфонічний оркестр Національної філармонії

України відпрацював, як бездоганно зібраний на американському конвейєрі автомобіль – швидкий, «слухняний», комфортний. Відчувалося, що музиканти від початку до кінця мають визначений диригентом план дій та із задоволенням його дотримуються. Бельгієць Рональд Золлман видався за пультом більш м'яким та вільним у жесті, що додало виконаним під його орудою творам (а це – нечаста у наших симфонічних концертах сюїта «Пеллеас та Мелізанда» Габрієля Форе, Академічна урочиста увертюра Йоганнеса Брамса та Симфонія № 9 Антоніна Дворжака) ледь відчутного духу спонтанності.

«Підмайстри» представили на суд публіки обрані ними для роботи хрестоматійні твори Вольфганга Амадея Моцарта, Людвіга ван Бетховена, Ігоря Стравінського, Аарона Копленда та Семюела Барбера, опрацьовані під час даних курсів. Їхні виступи, що пройшли за участі Київського фестивального оркестру у центрі «Майстер-клас», дали можливість ще раз упевнитися в тому, наскільки важливим є у цій професії поєднання сильної, яскравої, харизматичної особистості з постійною і достатньою практикою роботи з оркестром. Серед студентів, які показали в цілому пристойний рівень, слід виділити бразилійця Тьяго Сантоса, який на одному диханні провів увертюру до опери «Чарівна флейта» Моцарта, витримавши темп, баланс оркестрових груп, вибудувавши динамічні контрпункти і прокресливши соло окремими інструментами. У будь-якому разі, для всіх учасників майстерень шлях у кар'єрі лише розпочинається. Хочеться побажати їм майбутніх успіхів, а цьому фестивалю, покликаному сприяти безперервності зв'язку мистецьких поколінь, зміцненню міжнародних контактів та позитивного іміджу нашої країни, – щасливого подальшого життя в Україні та за її межами.

Юлія ПАЛЬЦЕВИЧ
Фото Романа РАТУШНОГО

До Франка у Криворівню

Шістдесят років тому у селі Криворівня на Івано-Франківщині був відкритий музей Івана Франка.

Криво, рівно, криво, рівно – так тече Черемош поміж гір, і поселення, яке виникло на його берегах у цьому місці, назвали Криворівнею. Для багатьох, хто не з тутешніх місць, назва цього верховинського села асоціюється з Іваном Франком, бо вперше про Криворівню пересічний українець чує ще за шкільною партою, вивчаючи біографію Великого Каменяря.

Справді, Франко і Криворівня – це ніби щось нерозривне, нерозлучне. Сьогодні у всіх туристичних довідниках Криворівня презентується музеєм Івана Франка і хатою-граждою, де знімали фільм «Тіні забутих предків». Якщо хата-гражда трохи збоку від дороги, то музей Івана Франка, який міститься у тому самому будинку, де він упродовж багатьох років влітку відпочивав, неможливо обминути. Він – при центральній трасі, яка веде з Косова на Верховину. «Ідьте прямо, побачите школу, а біля неї – така чорна хата. Ото і є музей», – пояснює місцевий чоловік.

І в тій хаті з почорнілого від часу дерева світлішає на душі. Від почутого. Від того, що десь глибоко зберігала власна пам'ять про Криворівню зі шкільних підручників і з прочитаного... Якось занадто свіжо пахне це старе дерево, з якого зроблено дім, і доволі простою видається світлиця із кахельною піччю ще тих давніх гуцульських майстрів. Кажуть, найвидатнішого «кахельного майстра» Бахматюка. У цій «чорній» хаті – кілька кімнат, ганок, і за нинішніми мірками вона видається добротною. І в ній живе наша історія.

Іван Франко приїжджав у Криворівню переважно влітку з 1901 до 1914 року. За цей період хіба двічі пропускав цей літній відпочинок – у 1905 і 1908 роках. У Криворівню до нього приїжджали Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Гнат Хоткевич, Олександр Олесь, Михайло Грушевський, Антін Крушельницький, Ольга Кобилянська, Осип Маковей, Катря Гриневичева й багато інших відомих людей того

Експонати музею

часу. Криворівня у ці літні місяці ставала справжньою літературною Меккою. Тут обговорювались і вирішувались актуальні питання культурно-освітнього життя України, народжувались нові творчі плани.

На відпочинок до Криворівні Івана Франка спровадив етнограф Володимир Гнатюк, який називав це село «українськими Афінами». Франкові сподобалась ця красива місцевість. Згодом він напише, що «тут менше шуму, грому, біганини», що це село «напувало душу спокоєм, тихою красою».

Спочатку поет жив на присілку Заріччя у гуцула Проця Мітчука, якого називали знахарем, бо чоловік вмів лікувати

людей і тварин, знався на гуцульській старовині, а в 1906 році Іван Франко переселився на лівий берег Чорного Черемошу у хату Василя Якіб'юка, відомого різьбяр, знавця народної медицини і фотографу-самоука.

У Криворівні Франко заприятелював із місцевим парохом, прогресивним священиком Олексою Волянським. У своїх спогадах згодом він напише, що Франко і Грушевський ходили в неділю до церкви і разом з іншими слухали Службу Божу, й це робило велике враження на гуцулів, що такі люди «не встидалися стояти в церкві поміж простими господарями».

У Криворівні Іван Франко не тільки відпочивав, а й багато працював. Тут він написав поему «Терен у нозі» і присвятив її Зеновії Бурчинській, яка розповідала йому гуцульські легенди, написав автобіографічне оповідання «У кузні», повість «Великий шум», оповідання «Як Юра Шикманюк брив Черемош», вірші «В альбом Ользі Маркевич», «У безсонну ніченьку» й інші твори. Паралельно він готував тут подальші випуски «Універсальної бібліотеки», перекладав поезії Шевченка німецькою мовою, писав публіцистичні статті для преси і наукові розвідки.

приятель, заможний гуцул, випував влітку свою худобу».

Розповідь екскурсовода ніби переносить нас у ті далекі часи. Це відчуття підсилюється збереженою обстановкою в меморіальній кімнаті Івана Франка. З автентичних експонатів тут є топірець, якого подарував поетові господар хати Василь Якіб'юк, а у вітринах – твори, статті, які Іван Франко написав у Криворівні.

Цей музей був відкритий ще у 1953 році. З 1956 року в ньому працювала дружина письменника Гната Хоткевича Платоніда Хоткевич. Поруч із музеєм у 1981 році встановили пам'ятник Великому Каменяреві.

Мешканці Криворівні ставилися до Франка з великою по-

У Криворівні Іван Франко записував приповідки, оповідання, пісні, перекази і залучав до збирання фольклорно-етнографічних матеріалів знайомих місцевих учителів і письменних гуцулів. Любив вставати зранку, спочатку йшов у ліс по гриби, а потім сідав до письмового столу. Після обіду Іван Франко знову писав або ходив на рибалку. Любив поет мандрувати й по горах із місцевими селянами.

Про перебування поета у Криворівні згодом написали його діти Петро, Тарас і Ганна. Дочка Ганна навіть приїжджала у Криворівню з Канади у 1967 році. Вона згадувала: «Тато заприятелював з гуцулами і не раз пересиджував з ними цілими вечорами, слухаючи їхніх старовинних оповідань... Одного разу відвідали 100-літню гуцулку, іншим разом – полонину, де один татів

Раритети

шаною. Нам розповідали, що на похороні Івана Франка у Львові була гуцулка з Криворівні, яка несла вінок від односельчан (диву дивуєшся, як у цьому затиснутому між горами селі дізналися про смерть поета і встигли приїхати до Львова на похорон за відсутності мобільних телефонів?)

У музеї Івана Франка в Криворівні можна багато цікавого почути й про перебування тут знамих особистостей, про місцевих гуцулів – сучасників Великого Каменяря. І навіть про те, чому тут, у Криворівні, Грушевський і Франко не були сусідами, як у Львові. Михайло Грушевський придбав у Криворівні хату для літнього відпочинку, але трохи далі від хати Якіб'юків. Чому? Бо, кажуть, що у Львові Франків пес заважав йому спати...

**Надія ПАСТЕРНАК,
Йосип МАРУХНЯК
Фото авторів**

Великий українець із грузинським прізвищем

Іван Кавалерідзе. Геній. А ще його називають – український Мікеланджело. Найвидатніший майстер з минулого століття. Філософ у творчості, мислитель від мистецтва. А скільки мав талантів: скульптор, кінорежисер, драматург. Народний артист УРСР (1969).

Його захоплювали й приваблювали образи Шевченка, Сквороди, Прометей. Лише у Києві його творча діяльність – від пам'ятника княгині Ользі до монумента Григорію Сквороді. А посмертним визнанням майстра став пам'ятник Ярославу Мудрому (1997 рік), який він створив ще у 1959 році.

Музей-майстерню великого українця з грузинським прізвищем створено на Андріївському узвозі у 1993 році. У ньому зберігаються моделі та проекти художника – першого в Україні пам'ятника Тарасу Шевченку у Ромнах (1918), Григорію Сквороді в селі Лохвиці (1926), оригінали його станкових скульптур, рідкісні прижиттєві фотографії, рукописи сценаріїв, відеокасети з фільмами Кавалерідзе, книги та видання про нього.

У затишному кабінеті, подалі від людського гамору, на Андріївському узвозі на моє запитання відповідає Юрій ШЛАПАК, провідний науковий співробітник музею-майстерні Івана Кавалерідзе.

СЕРЕД РАРИТЕТІВ

– Юрію Дмитровичу, насамперед, будь ласка, розкажіть трохи про історію створення музею. Адже цього року закладу двадцять років.

– Музей-майстерню Івана Петровича Кавалерідзе засновано на громадських засадах ще в дев'яностому році. Все відбувалося за ініціативи і підтримки Спілки кінематографістів України. Тут важливо зауважити, що Іван Кавалерідзе був не тільки скульптором, а й режисером. Його нащадки – дочка (нехай і не рідна) Нонна Капельгородська, онука відомого письменника, та її чоловік Ростислав Синько мали ідею та бажання створити у Києві музей Івана Кавалерідзе. Відбувалося це на хвилі історичної митця. Того ж року вишла і книга спогадів – його й

І. Кавалерідзе. Проект пам'ятника Т. Шевченку для Ленінграда. Гіпс. 1944

Юрій Шлапак, провідний науковий співробітник музею-майстерні Івана Кавалерідзе

про нього. Почали проводитися вечори, всілякі заходи. Чоловік він був скромний, а в останні роки взагалі забутий. Він не любив виступати на трибунах. Отож, Нонна Капельгородська, Ростислав Синько, Микола Мащенко та Іван Драч випросили це приміщення під музей.

За проектами Івана Кавалерідзе в Україні створено близько 20 пам'ятників. У Києві нині маємо три: Григорію Сквороді на Подолі, Ярославу Мудрому (це вже після смерті майстра) біля Золотих воріт, композицію «Княгиня Ольга» на Михайлівській площі. Власне, її відновлено 1996-го року на день Києва. Вмістище нашого музею – це архівні матеріали, фотографії, особисті речі, автографи... Іван Петрович навіть п'єси писав. А скульптури, які ми експонуємо в музеї, люб'язно передали місту Києву Нонна Капельгородська та Ростислав Синько.

Чому саме це приміщення? Це – будинок кінця XIX століття. Саме тут до 1917 року проживав настоятель Андріївської церкви Федір Тітов. Потім він емігрував до Белграда. І аж до незалежності України тут жили різні люди. А свого часу саме тут орендував кімнату під майстерню Кавалерідзе.

«ТРИГОЛОВИЙ ГЕНІЙ»

– Коли Ви для себе відкрили Івана Кавалерідзе, пане Юрію? Що пригадується частіше?

– Іван Кавалерідзе справді талановита й загадкова Людина. Багато про нього чув ще зі студентських років, а згодом від Ростислава Синька. Саме він був першим засновником і директором музею-майстерні Івана Кавалерідзе. А ще ціную те, що до музею мене запросила сама Нонна Капельгородська, яка, власне, знала більше мого батька, працювала разом з ним. Ось так я в музеї працюю вже 15 років.

«Іван Кавалерідзе – такий собі «триголовий геній», – так згадував про митця Ростислав Синько. Бо ж він і справді талановитий і скульптор, і режисер, і драматург. За життя був

членом усіх трьох спілок. Але ніколи не був кінорежисером серед скульпторів і скульптором серед режисерів. Тому й говорили про нього художники: «Якби ми пішли у своїй справі шляхом Кавалерідзе, то давно були б у контексті світового мистецтва...» Так сталося, що Іван Петрович легко міг «перелитися» з однієї іпостасі в іншу. Він говорив, що закони в мистецтві одні: добро-зло, чорне-біле, світло-тінь, от тільки методи різні, але ж це лише справа техніки, головне ж – думка, почуття! Тому він завжди по-доброму молодь провокував на експерименти з різножанровим мистецтвом.

І. Кавалерідзе. Ф. Шаляпін на концерті. Гіпс тонований, 1975

Кавалерідзе був упевнений, що каструлю воску і аркуш паперу в нього ніхто не відбере – ні старість, ні молоде покоління, яке постраждало від ідеологічних кайданів.

Або пригадую ось, як познайомилися Іван Кавалерідзе з Василем Касіаном. Іде Василь Касіян, а Іван Кавалерідзе йому назустріч і запитує:

- Ви хто?
- Я – Касіян!
- Вірменин?
- Ні – українець!
- У свою чергу Касіян запитує Кавалерідзе:
- Ви хто?
- Кавалерідзе!
- Грузин?
- Ні – українець!

Ось ще цікава історія. Іде Іван Петрович по Хрещатику, а назустріч йому Сергій Параджанов. Розводить руки й театральну кричить: «Генієві слава! Ви тільки подивіться на цю геніальну людину! Адже він живе у королівстві

кривих дзеркал!» – опускається на коліна і кланяється в ноги Івану Петровичу. Більш скромний Кавалерідзе каже: «Сергію, підніміться, адже ви протрете останні штани, а одних буде замало на двох геніїв...»

НЕЛЕГКА ДОЛЯ МИТЦЯ

– Нелегка доля була в Івана Петровича... Багато треба було пережити... Здається, Ви про це вже говорили в пресі, пане Юрію?

– Так, ймовірно повернення до улюбленої історичної теми могло відбутися 1941-го, коли Кавалерідзе з робочою групою вирушив у Карпати на зйомки фільму «Олекса Довбуш». Однак розпочалася війна, і дістатися назад до окупованого німцями Києва Іванові Петровичу вдалося лише восени. У роки окупації Кавалерідзе відмовився від співпраці з нацистами (хоча керував відділом культури Київської міської управи), допомагав виживати представникам місцевої інтелігенції, зокрема, врятував кінооператора Володимира Войтенка, який пізніше, 1979 року, відзняв фільм Леоніда Бикова «У білі ідуть лише старі».

За німців з Іваном Кавалерідзе сталася досить цікава історія: одного разу до його помешкання завітав чоловік в есесівській уніформі й запропонував створити бюст Гітлера. Митець відповів йому, що ліпить лише з природи. Коли повернулася Червона Армія, з'ясувалося, що то був перевдягнений радянський агент.

По закінченні війни влада не раз пригадувала художникові перебування під німецькою окупацією, а кіностудія виселила майстра зі службової квартири. Його прихистила театральна актриса Любов Гаккебуш у своєму помешканні на Великій Житомирській, 17.

Попри цькування, Іван Петрович і далі займався скульптурою. У кіно він повернувся лише через 20 років (після виходу своєї останньої стрічки), щоб створити фільми «Григорій Скворода» (1959) та «Повія» (1961) із Олександром Гаєм та Людмилою Гурченко в головних ролях відповідно. Стрічки схвально зустріли глядачі та преса, однак це вже не був той художник-новатор із скульптурно виразним баченням. Після Сталіна до влади в СРСР прийшов Хрущов. Виступаючи перед письменниками та художниками 1962 року, він сказав: «Був такий скульптор Кавалерідзе, автор жажливих творів. Я маю на увазі його пам'ятник Артему в Бахмуті». Перший секретар ЦК КПРС висловився про живого скульптора як про мертвого та ще й дав «вичерпну» характеристику його доробку.

Кавалерідзе, який не любив виходити на трибуну й публічно сперечатися, до того ж

із першою особою в державі, і далі тихо займався творчою роботою. Натомість кінознавець Нонна Капельгородська, яка була Іванові Петровичу мов донька, запропонувала надіслати телеграму до Москви, аби повідомити: «Живий, здоровий, працюю». За відповіддю довелося митцю чимчикувати до Міністерства культури УРСР. Якийсь чиновник пояснював: «Трапилася помилка, Микиту Сергійовича неправильно поінформували».

До кінця життя Кавалерідзе працював як скульптор, писав п'єси. У повоєнний період за його проектами було вста-

І. Кавалерідзе. Бюст Амосова. Гіпс. 60-ті роки

новлено пам'ятники Богданові Хмельницькому в Чернігові (1956, спільно з Галиною Петрашевич), Петрові Запорожцю в Білій Церкві (1971), Григорію Сквороді в Києві (1977). Водночас його театральні п'єси «Перекоп», «Вотанів меч», «Перша борозна», «Григорій і Параскева» ставили в театрах Сум, Харкова, Тернополя, бо після війни існувала негласна заборона на театральну творчість Івана Кавалерідзе в Києві.

...Швидко спливає час. Переглядаємо альбому з фотографіями. Юрій Дмитрович розповідає мені про родину Кавалерідзе. Мою увагу привертає кольорове фото. На ньому літня жінка – копія Івана Кавалерідзе.

– Це донька від першого шлюбу – Євгенія Іванівна Кавалерідзе. Восени їй має виповнитися 99 років!

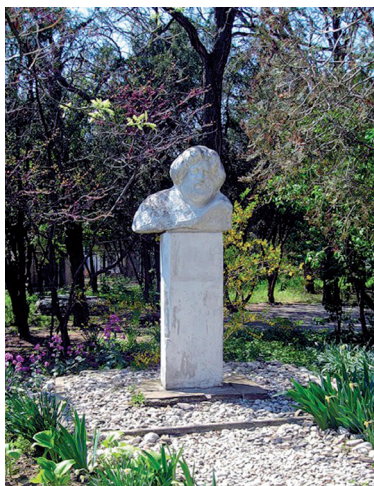
Невгамовний Юрій Дмитрович проводить мене залами музею. Зупиняється біля бюста Шаляпіну.

– Уявляєте, – робота з природи! Майстрові на той час було 22 роки! І перед ним стояла ось така велика людина!

П'ятнадцять років музей-майстерню Івана Кавалерідзе очолював Ростислав Синько. Нині цю доблесну справу продовжує поціновувач творчості митця, генеральний директор Олександр Юнін. У нього свої плани, цікаві проекти.

Подумалось, частіше б нам заходити до музеїв і слухати-не переслухати неймовірно цікаві історії.

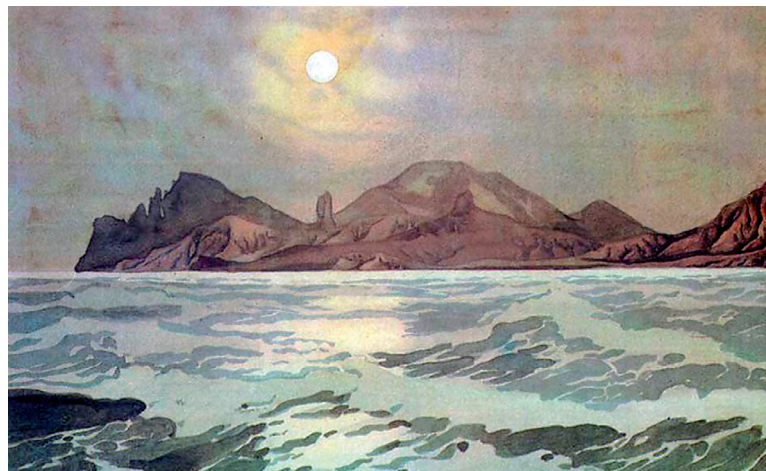

Літо скінчилося? Хіба що надворі. А в душі ми продовжуємо, немов чарівні морські камінці у долоні, перебирати, милуючись, теплі спогади, нав'яні шурхотом хвиль, заходом сонця на різнобарвних скелях, запахом степових трав, вночі – повним небом великих і величних зірок над головою. Аж до 22 вересня повернутися у самісіньке серце літа можна, просто завітавши до Національного художнього музею. Адже саме в його стінах Дім-музей М. О. Волошина та Національний науково-дослідний реставраційний центр України за підтримки Міністерства культури АР Крим відкрили довгоочікувану виставку «Genius loci. Максиміліан Волошин».

На гостини до Дому Поета

У 2013 році виповнюється 100 років легендарному Дому поета, художника, мислителя Максиміліана Волошина у Коктебелі. Цей Дім назавжди змінив долю тихого курортного селища, перетворивши його на один з культурних центрів не тільки України, але і Європи, та став символом свободи мислення і творчості. Волошину вдалося створити тут унікальний осередок для зустрічей і спілкування, де панували неповторний стиль життя, атмосфера гостинності, високої культури і мистецтва.

Дім Поета, як називали його сучасники, є не просто музеєм-меморіалом Волошина – цей музей чи не єдиний у світі зберігає чари і атмосферу Срібної доби. Адже кожен із тисяч його експонатів є свідком життя Максиміліана Волошина та його оточення. В найтяжчі для мислячої інтелігенції 20-ті роки будинок Волошина був прихистком для вчених, літераторів, художників, артистів. Серед давніх кіммерійських ландшафтів, у домі, просякнутому гостинністю і свободою, вони могли творити,

Більш за все Волошин любив Коктебель

Атмосфера Срібної доби

думати, говорити, не відчуваючи тиску і страху.

Експонати Дому Поета не часто полишають рідні стіни. Але зараз – особливий випадок. Виставка у НХМУ, присвячена 100-річчю Дому Максиміліана Волошина, куратором якої стала заступник генерального директора заповідника «Кіммерія М. О. Волошина» з наукової праці, завідувача Домом-музеєм Максиміліана Волошина у Коктебелі Наталія Мирошниченко, представляє унікальні артефакти з колекції музею: документи, особисті речі, графічні твори

Максиміліана Волошина, у тому числі найбільшу роботу художника – триптих «Яйла», що ніколи не експонувався поза межами музею (глядачі побачать його щойно відреставрованим фахівцями Національного науково-дослідного реставраційного центру України за фінансової допомоги «ВТБ Банку»).

У рамках виставки 10.09.2013 відбудеться круглий стіл на тему «Місця пам'яті та культурна ідентичність» за сприяння Інституту філософії НАНУ й Українського філософського фонду.

Макс Волошин народився 16 (28) травня 1877 р. у Києві. Його дитинство пройшло в Таганрозі і в Москві. У 1893 р. разом із матір'ю він переїжджає до Криму, в Коктебель.

Після закінчення Феодосійської гімназії вступає на юридичний факультет Московського університету, але навчається там недовго. Під час студентських заворушень у 1899 р. його звідти виключають. Він живе поперемінно у Парижі, Москві, Петербурзі, Коктебелі, подорожує Середземномор'ям, Західною Європою, Середньою Азією. Навесні 1917 року М. А. Волошин остаточно оселився у Коктебелі, ніколи більше не залишаючи його надовго. Період з 1919 року до кінця життя був найбільш плідним у його творчій біографії. Саме в цей час відбувається остаточне становлення його як оригінального майстра, що знайшов свій шлях у мистецтві.

«Історична насиченість Кіммерії і суворий пейзаж Коктебеля виховують дух і думку», – напише Волошин у своїй автобіографії. Його перший «кримський» вірш народився у 1904 р. У 1907 р. він пише статтю про творчість К. Ф. Богаєвського, в якій теоретично обґрунтовує своє сприйняття Кіммерії як землі, насиченої спогадами про минуле. У 1912 р. Волошин створює ще одну статтю, присвячену цьому майстру й концепції історичного пейзажу. Водночас з'являються роботи Волошина-художника, присвячені Коктебелю. Перші його темпері й гуаші були виконані з природи і являли собою результат уважного

Макс Волошин – художник

«Вид Коктебеля»

вивчення ландшафту південно-східного Криму. Часто в них крізь фарби просвічував картон, нерідко він сам грав роль колірного компонента. Етюди, створені Волошином у техніці темпері («Блакитна затока», «Синя затока» та інші), передували народженню його знаменитих акварелей, написаних згодом і вже без природи. «Головною темою моїх акварелей, – писав художник, – є зображення повітря, світла і води».

«Він зізнався мені, що, <...> мнучи папірці цигаркового паперу, робив мініатюрні моделі своїх вражаючих пейзажів. Папір цей, зім'ятий особливим чином, створював м'які, обтічні схили, серед яких плями туману плавали подібно пір'ю. До цих моделей підходили болота, струмки, стояча вода і низькі роздуті хмари; коли ж він брав щільний папір, це створювало гори, що здіймаються крутими, загостреними кручами, зі страхіливими

прірвами. Вершини були покриті хмарами, і подекуди промінь сонця просочувався крізь них і запалював один кут похмурої скелі, надаючи дантівської таємничості всьому ландшафту» (Маревна (Марія Воробйова-Стебельська), з книги «Життя у двох світах»).

З початком Першої світової війни М. А. Волошин залишає роботу з природи і починає писати аквареллю по пам'яті і з уяви. До

середини 1920-х рр. його пейзажі майже «портретні» (художник часто говорить про те, що пише «обличчя землі») і відтворюють природу певних місць у горах або на узбережжі. В автобіографії М. Волошин розповідає про свою роботу: «Я пишу аквареллю регулярно, щоранку 2–3 акварелі, так що вони є нібито моїм художнім щоденником, в якому повторюються і переплітаються всі теми моїх відокремлених прогулянок» (М. Волошин. Про самого себе. – у зб.: «Максиміліан Волошин – художник», М., «Радянський художник», 1976, С. 45.)

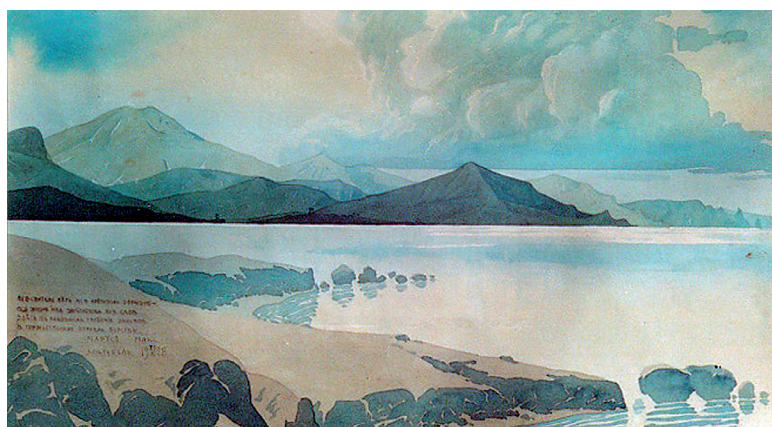
Художник прагнув, аби в його акварелях не було «жодного зайвого дотику пензля». Дивно, але саме ця небагатослівність робить його твори особливо виразними. На відміну від К. Ф. Богаєвського, майстра героїчного історичного пейзажу, М. А. Волошин створив ліричний образ східного Криму. Сам він називав свої твори

«Автопортрет»

«музично-барвистими композиціями на тему кіммерійського пейзажу». Ліризм художніх образів підкреслюють і віршовані написи, що часто супроводжують волошинські пейзажі: «Восход луни зустрічали чаєк клики» (1927); «И розовой жемчиною день одет в оправу сонного залива» (1925); «Волны земли омываются волнами моря» (1928). Часто під аквареллю ставились лише два-три слова: «Пустынные гексаметры волны» (1925); «Ночь восходит» (1926); «Перламутровый день» (1930).

У другій половині 1920-х рр. волошинські пейзажі втрачають конкретність. У його акварелях постає збірний образ природи східного Криму, абстрагований від часових рамок і філософськи узагальнений. Це та легендарна Кіммерія, про яку Макс Волошин багато розмірковував як людина, що володіла найширшими знаннями в галузі історії культури. Легендарна земля, якою він марить як художник і романтик...

«Не в свитках бурь...»

Сторінку підготувала Алла ЧЕРДИНЦЕВА

Звітують творчі родини Києва

Виставка-конкурс творів родин під назвою «Україна – держава моя!» проходить у галереї Київського міського центру сім'ї «Родинний дім». Захід приурочений до 22 річниці Дня Незалежності України. Як зазначила його директор, заслужений працівник соціальної діяльності України Галина Козлова: «Такими проектами ми намагаємося привернути увагу до розвитку творчих здібностей саме в родині. Це не тільки допомагає зміцнити родинні відносини через спільну творчу діяльність, а й сприяє прищепленню здорового способу життя».

У конкурсі 2013 року взяли участь 30 родин, які представили близько 450 робіт. Поважне журі розглядало їх у двох номінаціях: образотворче мистецтво з усіма різноманітними техніками (акварель, пастель, олійний живопис, малюнок, фотографія) та декоративно-прикладне мистецтво, яке було представлене розмаєм творчих технік (вишивка, гаптування, бісероплетіння, витинанка, аплікація, ляльки-мотанки, писанкарство, різьблення, в'язання, флористика, декоративний розпис, художня пластика, вироби з рибних кісточок). Окрім малюнків та вишивок рясно представлені об'ємні інсталяції, декупаж, батик; вироби з кераміки, паперу, пластиліну.

Захід відбувся під патронатом Київського міського голови Олександра Попова, за підтримки Департаменту освіти і науки, молоді і спорту, громадських організацій.

Святкова програма нагородження переможців відбулася в колонній залі Київської державної адміністрації. Передаючи вітання від голови КМДА Олександра Попова, його заступник Віктор Петрович Корж зазначив позитивний настрій учасників конкурсу. Урядовець подякував родинам за те, що незважаючи на важкі соціальні умови, вони створюють справжні островці щастя. А своєю творчістю не тільки пропагують здоровий спосіб життя, а й зміцнюють родинні відносини. Так на практиці стверджується мудра істина: «Міцна сім'я – міцна і держава».

Привітав учасників заходу з Днем Незалежності Української держави заступник директора Департаменту освіти та науки, молоді та спорту, начальник управління сім'ї, молоді та спорту Вадим Костюченко, який подякував родинам за участь у конкурсі. Київська державна адміністрація підтримує ініціативи «Родинного дому», який впроваджує в життя чимало заходів із сімейного виховання. Урядовець побажав сімейного затишку родинам, ніжних відносин та любові, яка тримає світ.

Найстаршому учаснику, Володимирі Глушку, виповнилося 90 років, а наймолодшій

Заслужений працівник соціальної діяльності України Галина Козлова

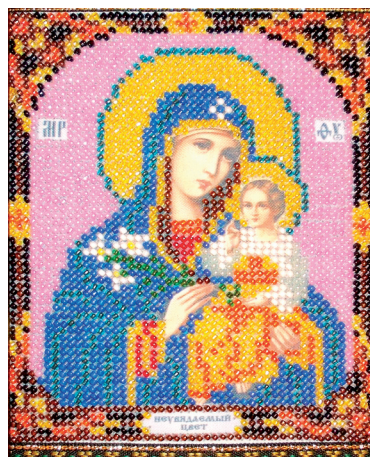
– Шафіровій Арині – усього три роки! Приємно бачити твори родин, які постійно беруть участь у цих конкурсах. Це й 83-річний Василь Іванович Лапін з романтичними акварелями, і вишивальниця Лариса Іванівна Костенко. Радіє серце, що в цих сім'ях займаються вихованням дітей, онуків, прищеплюють їм любов до рідної землі, своєї держави, навчають бачити та створювати прекрасне.

Молодь приваблюють святкові мотиви на християнську та сімейну тематику, зображення улюблених літературних героїв, казкові сюжети. Автори старшого покоління звертають увагу на природу, християнську тему, створюють композиції з літературними героями. На виставці можна побачити чимало робіт з бісероплетіння. Тут і фантастичні дерева, прикраси на пляшки, банки, коробки, шуклячки, яскраві композиції з життя. Звичайні хатні предмети перетворюються в руки умільців у справжні витвори мистецтва.

Поєднує представлені твори – відчуття краси та неймовірне бажання передати своє творче уявлення, здивувати глядача. І це більшості авторів вдалося. Достатньо подивитися на представлену колекцію, сповнену життєдайної енергетики, радісного настрою. Важко уявити, що такі зворушливі малюнки з ніжною кольоровою гамою робила дівчинка Тетяна Яремчук, тримаючи олівці зубами... Життєвий простір Шабатина

Євгена – візочок, але він мрійник, його душа сповнена краси, і він створив зворушливу картину «Будинок моєї мрії». А Тарасов Максим, прикутий до ліжка, намалював «Садок вишневий біля хати», де можна вільно дихати та милуватися навколишньою красою.

Хлопчику Іллі з родини Гречкосіїв усього 7 років, а він створив цілком професійну, надзвичайно красиву картинку із

«Богородиця». Марія Дюльгерова, 10 років

зображенням «Українського – диво птаха». Його сестричці Владі вже 13 років, і вона зуміла прикрасити свою композицію українською символікою, коронувати картину куполом собору, прапором, гербом, калиною. Її витвір «Україна всіх єднає» сповнений краси та прагнення мирного життя для всіх народів, які в ній проживають. Родина Гречкосіїв по праву зайняла перше місце в номінації «Образотворче мистецтво».

«Солом'яний бичок». Валерія Шевчук, 9 років

Щедрими на фантазію були учасники номінації «Декоративно-прикладне мистецтво». Так сім'ї Канівець-Нікітиних журі призначило і премію не тільки за повноту розкриття заданої теми, а й за творчу винахідливість та розмаї видів мистецтва, якими оволоділи члени родини. На виставці свої вишукані твори представили три покоління – подружжя Микола Григорович (68 р.) та Олена Володимирівна (62 р.), їхня донечка Ольга Миколаївна (39 р.) з синами, шістнадцятирічним Володимиром та п'ятнадцятирічним Олександром.

Родина виставила цілу колекцію вишуканих писанок та розписані страусині яйця з сюжетами з життя Запорозького козацтва. Привабили присутніх і чарівні картини з рибних кісточок, які сяяли різними відтінками перламутру.

Першу премію отримала також і родина Желіби Єджибіа на чолі з 69-річною бабусею Тамарою Данилівною. Ціла колекція ляльок з характерними українськими персонажами створена її онуками Діаною (14 р.), Міланою (13 р.) та Євою (7 р.). Приваблює твір «Мелодія душі», де гітара оздоблена різними елементами з флористики: маками, соняшниками, шишками.

Познайомилися ми і з новою технікою скраббукінг – коли витинанками оздоблюють сторінки книги. Такі доробки вдало створює родина Ахрименків. Сім'я Воценко-Светлорусових не має межі в своїх творчих фантазіях. На цей раз вони представили шитво через кумедних ляльок-подружок з використанням всілякого декору. Тут і вишивка, плетіння, бісероплетіння, аплікації. Оригінальність ідеї, творчий підхід та художня майстерність відрізняє твори цієї обдарованої родини. По праву вони зайняли друге місце у виді декоративно-прикладного мистецтва.

Родина Сабадаш представила яскраві твори за участю мами Олени (45 р.), донечки Анастасії (25 р.), та онучок Інни (6 р.) та Арини (3 роки). Світяться особливою красою, добрим настроєм акварелі родини Лукашиних. Бабуся Анна Макарівна не тільки опікує трьох онучок Вікторію, Катерину та Анну, а й прищеплює їм любов до малювання. Родина Дюльгерових прекрасно володіє майстерністю бісероплетіння. Вони представили вишукані вазони, дерева, ікони. Викликають симпатію вишиті рушники родини Раєвських. Тематика композицій різноманітна, тут і святкові, і весільні, і рушники до Великодня. З гумором підійшла до своєї творчості 62-річна Ніна Іванівна Дерлеменко, яка створила з гарбузів кумедних персонажів і назвала їх «Гуси-лебеді».

«Горобина». Володимир Глушко, 90 років

Прекрасний живопис показав родина Бондарчуків. Батько Олег та син Ярослав намалювали пейзаж із мальовничим узбережжям прозорої річки. А в картині з зображенням соняхів за енергійною технікою живопису відчувається вольовий характер автора.

Десятирічну Єлисавету Шульгу приваблює ковбойська тема. Вона справжня художниця з прекрасним творчим баченням, вміє підкреслити характерні риси коней у русі, а це не так просто.

Окремо хочеться подякувати фотомайстрам. Щоб знайти цікавий кадр, інколи потрібно витратити чимало часу. А з купити світлин фотограф вибере лише одну... Про що й засвідчили знімки Миколи Пономаренка, його «Ранок у місті» з пронизливими променями сонця отримав перше місце. Вдало зумів передати красу тендітного метелика, який прилетів до квітки, Андрій Давиденко (II місце). Романтичні квітки-красуні на серії фотографій у родині Силко (III місце). Заслугу уваги діяльності гуртка «Дивочвіт» Дарницького будинку дитячої творчості. Представлені роботи вражають художньою майстерністю, творчим рішенням, кольоровою красою. Слід окремо назвати твори Вікторії Бондаренко (15 р.): пейзаж «Українське село» та мальовничий мотив «Край, в якому я живу».

Бурхливими оплесками зустріли виступ народного артиста України Анатолія Матвійчука, дитячого народно-спортивного танцювального ансамблю «Пульс», заслуженої артистки України Наталії Борсук, молодого дуєту Коломицьких, молодого співака Дмитра Вівчарука, лауреата численних конкурсів Дмитра Андрійця, співачки Людмили Салюті.

Для розвитку міцної держави потрібно не тільки фінансове підґрунтя, важливий духовний потенціал, який формує наші душі, про що й засвідчив проведений конкурс «Україна – держава моя».

Валентина ЄФРЕМОВА
мистецтвознавець, заслужений працівник культури України

Барвисто заграла вона над містом Андрушівкою на Житомирщині на IV обласному святі декоративно-ужиткового мистецтва «Рушники мого краю».

Гості заходу, присвяченого Дню Незалежності України, оцінили виставку майстрів, побували на концерті та навіть у селах району, не виходячи за межі парку!

Ініціювали та організували захід управління культури облдержадміністрації, обласний центр народної творчості, відділ культури Андрушівської райдержадміністрації та райрада.

Заступник міністра культури, заслужений працівник культури України Віктор Балюрко зачитав вітання від міністра культури України Леоніда Новохатка. У ньому рушник названо духовним символом українського народу, рідного краю та батьківського дому, а також висловлена впевненість в тому, що «...цьогорічне мистецьке дійство стане великою школою професійної майстерності, відкриє чудову нагоду обмінятися досвідом роботи, допоможе багатьом талановитим майстрам відкрити широку панораму для культурної співпраці».

Віктор Балюрко подякував майстрам за любов до рідного краю, яку вони відобразили у рушниках та поділився враженнями: «Зібрані цікаві зразки вишивальницького мистецтва, не лише рушники, сорочки, але й інші українські обереги та атрибути. Тому свято дуже цікаве.

Галина Білецька вручає нагороду Віталіні Василюк

Вишивка – це те, що найбільш притаманне українському менталітету, з діда-прадіда у вишиванках ходили, вишитими рушниками прикрашали оселі, це наш оберіг. І молоді, ті, хто поєднує долі, стають на рушник».

Знаково, що Віктор Степанович, який свого часу працював начальником Житомирського

обласного управління культури та заступником губернатора Житомирщини, особисто сприяв втіленню ідеї народження свята.

Учасників та гостей свята привітали керівник обласного управління культури, народний артист України Юрій Градовський (який навіть заспівав!) та голови Андрушівських: райдержадміністрації Борис Мазур, райради Олександр Мельник, директор обласного центру народної творчості Юрій Кондратюк та інші.

Музичне вітання від «Родославу»

«Основна цінність на святі – вишиті рушники сіл району, – наголосила начальник відділу культури Андрушівської райдержадміністрації, заслужений працівник культури України Галина Білецька. – Відтворені ста-

ровинні орнаменти перенесені на домоткане полотно. З нагоди свята та 90-річчя району створено його оберіг. На семиметровому полотні вишите дерево роду, у квіточках, листочках якого назви кожного села, що засвідчує: в певному році були такі села».

А на сцену дітки винесли п'ятнадцятиметровий рушник!

Короваї Житомирщини

Віктор Балюрко серед гостей свята

культури, заслужений працівник культури України Василь Капустін, який виконав пісню «Два кольори» (О. Білаш, Д. Павличко). «Свято вже народне, приїждять гості з-за кордону. Тут обмінюються досвідом», – сказав він.

Неперевершено виконали пісню «Андрушівщина – рушниковий мій край» солістка Житомирської філармонії Надія Недашківська та автор твору Володимир Шинкарук. Мав успіх і виступ народного ансамблю «Ялінка» Ельського районного

Сподобалися етнографічні майданчики – «Рибальське подвір'я», «Міщанська хата» тощо та концерт, тон якому задав колектив національного обряду «Родослав» із Житомира. Захоплення викликала поява учасниць ансамблю, які прилаштувалися на плечах артистів із піднятими над головою віночками (обіграли народну пісню «Ой із-за гори ідуть мазури»).

«Показали польське весілля, – розповів директор ансамблю «Родослав» Ігор Барановський. – Постійні гості фестивалю, допомагаємо Андрушівському будинку культури репертуаром, постановками. Свято добре організовано».

На сцену цього дня вийшло багато шанованих людей за нагородами та відзнаками – медалями «90 років Андрушівського району» та дипломами. А Валентина Рожко, директор Андрушівського районного будинку культури, яка гарно плете гачком, отримала посвідчення майстра декоративно-прикладного мистецтва художньої вишивки. «Це почесно, тепер зможу відкривати курс навчання, – сказала вона. – Отак, як на фестивалі, і заохочуємо людей до творчості мистецькими заходами. І результати є: в Будинку культури вісім колективів носять звання народного. Ансамбль пісні і танцю «Криниченька», фольклорні колективи «Веселі музики» та «Молодички» об'їздили всю Україну і навіть побували за її межами».

Гості фестивалю схвально відгукувалися про виступи найкращих аматорських колективів області і району.

Тембром голосу зачарував слухачів директор Черняхівського районного будинку

XIX століття із музею, створеного в селі ентузіасткою Ніною Кравчук.

Відзначили і майстрів вишивки. Найкращим визнано рушник Наталії Берези із села Лісівка. Читаємо на ньому: «с. Тарасівка». «Я звідтіля родом, отож вишила виріб, щоб згодом його побачили діти та онуки», – пояснює майстриця.

«Тут дерево роду, мовляв, наше село, хоч і манюсіньке, не пропаде, бо квіти – це діти, більші – бабусі та дідуся, птахи – охоронці», – каже директор Андрушівської районної бібліотеки, майстер народної творчості Неоніла Шпаківська, яка теж брала участь у вишиванні семиметрового рушника.

На святі «відродили» дитячі іграшки. Крім ляльки-мотанки – семи видів, зроблені іграшки із зерна, клаптиків тощо.

За цікавий іконопис отримала відзнаку Алла Волошина. У жито-

Рибальське подвір'я

будинку культури з Білорусі. «Ми вражені яскравими фарбами виробів, – сказала його учасниця Марина Щербаківа. – І тим, що традиції переплітаються – у вас і у нас хрестик та гладь. А ваші пісні свідчать, що народ веселий та стійкий».

Щоразу на святі пропонується щось новеньке, нині – районні конкурси короваїниць та «Україночка» (на найкращий традиційний національний костюм).

У першому перемогла Любов Соїч із села Яроповичі. На її короваї – квіти й колосочки, бо символ нашої держави – хліб. У другому – Віта Василюк із села Мінківці. Допоміг їй автентичний костюм кінця XVIII – початку

мирської майстрині витримані всі канони створення ікони.

Відродилося ковальство, майстер народної творчості Олег Хромченко подивував металовітражами. Представлені плетення з соломи: брилі, картузи, жіночі капелюшки.

До свята долучилися чотирнадцять районів Житомирської області, представники Рівненщини та Білорусі.

На наступний фестиваль андрушівчани знову запропонують щось новеньке і порадують око і душу нашим, українським, традиційним. Не пропустіть!

Світлана СОКОЛОВА
Фото авторки

Н. Шпаківська – одна з авторів вишивки оберегу району

Барвінок у школі

Уривки з книги Богдана Чалого

Літо, літечко летіло,
лепетало, лопотіло,
знало пагіння густе.
Наш город, мов гай, росте!

Зранку грають в «третій лишній»
Огірки, малята втішні.
Крутобок і бурячки
поцілюють в городки.
Б'ються Хроніки в футболка,
Помідори водять коло.
Молоденькі Гарбузи
грають в «довгої лози».
Біля куцика суріпки
підкидають скельця Ріпки.
Мчить з іржанням Кабачок,
під сидельцем – кін-дрючок.
«Хмеля» Кріп веде з Горохом.
Заховався десь під мохом
крутобок Пастернак.
Відгребли. Знайшли однак.
А Барвінок – в «цурки-палки».
Розмахнется – в небі скалки.
Хрін бурчить: – Тихіше бий.
Фізкультура – це ж не бій!

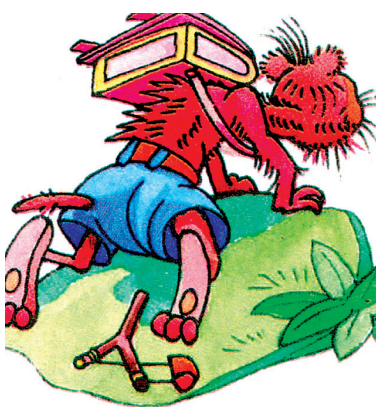
Кожен славному мав роботу
і трудився всмак, до поту, –
бігав, порпався, стрибав,
не злічити всіх забав.
Лиш Ромашка вишивала...
Вишиваючи, співала
про троянду запахну
та про сиву давнину.

***

Раптом – Жайворонка голос,
мов зерно розсипав колос.
Лився срібень-голосок
на город і на лісок:
– Діти, діти, годі гратись!
Час до діла, дітки, братись!
Книги, зошити беріть,
завтра в школу!

Фіть-фіть-фіть!

На город упала тиша,
за гречаний мед густіша.
Потім – вибухнув город,
закрутився колотором!
Вирувало все навколо:
– Здрастуй, школо!
– Здрастуй, школо!
Дивовижна новина!
Завтра в школу. Де ж вона?

Знову – Жайворонка:
– Друзі!
Ваша школа в лісосмузі.
В ній директор – дядько Крук,
кандидат усіх наук.
Вас, Барвіночку Хрещаті,
вчителі почнуть навчати
і граматиці, й лічби,
щоб і людям, і собі...
Щоб, із буквочок почавши,
до наук тягнувся завше,
прославляв знаннями рід
кожен овоч, кожен плід!
Стрибонув Барвінок з гірки:

33

– Скоро матиму п'ятірки! –
Ще зукнув – луна до хмар:
– Де, Ромашечко, буквар?
Де мій зошит? Де мій ранець?
Я школярюк-новобранець!

З кучерявого куцця
ранця витягло дівча.
Ось він, скарб,
найкращий в світі,
букви, сонечком зігріті!
Зняв бриля старий Гарбуз:
– Нині школа, завтра – вуз!
Жди ж уроку, наче свята,
слухай вчителя, мов тата!
Певен я, що ти, синок,
маєш гарний казанок!
Знай, Барвіночку, що школа –
перший крок за виднокола.
Вчненням нехтує, повір,
тільки Тхір, ледачий звір!
Гей, ви, родичі городні,
Гарбузенки благородні,
спорядіте школяра
для науки, для добра!

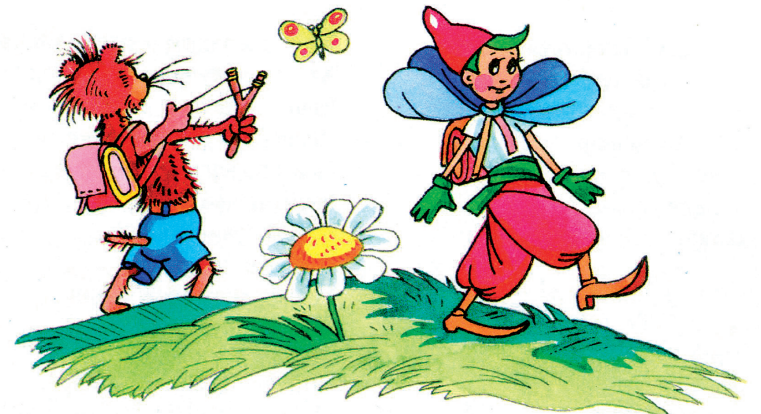
Простягнув Горох пенала,
Ріпка клей подарувала,
уручив лінійку Кріп,
ручку пластикову – Біб.
Кабачок – точилку й гумку
вклав Барвінкові у сумку.
Вже у хлопчика в руці
кольорові олівці!
Помідорчик дав червоний,
Редька – чорний, закордонний,
Бульба – білий, наче сніг,
Хрін – зелений, мов моріг,
Морква – гливий,
жовтий – Динька,
Баклажан – такий, як синька.

Рожевіючи, Салат
протягає крейди шмат.

І Ромашечка підбігла:
– Ой, Барвінку, ледве встигла.
Це ж для тебе, витівник,
вишивала я рушник!
Мов зоря, рушник святковий,
полотняний і казковий!
Дивні квіти і півні...
Щоб і знань було вповні!

Зняв Барвіночок перчину,
уклонився чин по чину.
Лиш початок, а город
не шкодує нагород...
А Часник стояв, кривився,
на Барвінка й не дивився.
Пробасив: – Гляди, синок,
не проспи шкільний дзвінок!
Твій свисток, як ляжеш спати,
чутно навіть за Карпати.
Гей, город! Хоч бий у дзвін,
не проснетесь в школу він!

Лиш Барвінкові не спиться.
Місяць лащить, мов киця.
І думок снується рій:
«Ну й Часник! Зажди, старий!

Та щоб я прослав уроки?
Хай мене з'їдять сороки!
Злий Часник, а не вгрізе!
А, БЕ, ВЕ, ГЕ, ДЕ, ЖЕ, ЗЕ!»
– Спи, малий! –
крізь сон Ромашка –
Завтра в школі буде важко...

«І, КА, ЕЛ, ЕН, О, ПЕ, ЕР –
маєм азбуку тепер!
Знаю знаки розділові
І склади у кожному слові.
Кракку, кому і тире
в нас і Тхір не відбере!
Знаю оклик і дві крапки,
і ланкі, пташині лапки.
ЧА, і ША, і ЩА, і Я!
До наук охочий я.»

Знов Ромашка: – Спи, Барвінку.
Свіжо... Вкрий листочком спинку.

«Ще раз букви повторю.
Пропустив я ЕМ і Ю. –
Позіхнув Барвінок смачно. –
Не просплю...
Часник... пробач-но...»

Біла стежка, тепла стежка,
мов на килимі мережка.
І спориш, і ковила...
Стежка в школу повела.
Перше вересня! На світі
є події ваговиті,
але цей святковий день,
мов дзвіночок, –
день-день-день!
Кращі люди, чисто вбрані,
у пугі, як пуги ранні.

Відповів Барвінок: – Згода!
(Гарна трапилась нагода
загнуздати Часника.)
Прошу, ось моя рука!
Часникова п'ятериця
обклепа, немов сириця.
– Ну, городні, й ви глядіть.
Розіспитесь – не будіть!

До півночі б гомоніли,
та Гарбуз зукнув щосили:
– Завтра в нас робочий день.
Спати, дітки, й нітелень!

***

Вмить завмерло все, застигло.
Впала ніч, як груша стигла.
З буйних нетрів бузини
прилетіли теплі сні.

Чорнобривці і теплінь,
павутинко, вгору льнь!
В новім ранці поряд книжки,
стигли яблука й горішки, –
частувати всіх берем.
Добре бути школярем.
Перше вересня, Барвінку!
Калатає серце дзвінко.

Жайвір в небі:
– П'ять на п'ять!
– Шість на шість! –
чижі пишуть.

– Сім на сім! –
кричить синичка.
– Щастя всім! – хлюпоче річка.
– Піднімайся до сонця, стриж,
голубинь крилом розріж.
Переборюючи вітер,
слово вималюй із літер.
Біля сонця, біля зір
напиши нам: ШКОЛА! МИР!
Скільки друзів у Барвінка!
І пташина, і звіринка
з придніпрових милих пуц,
і город, і кожен куц!

Біля школи лісової
гурт малечі бойової.
Жовтороті Горобці,
першокласники Зайці,
зелененька ніжна Жабка і
в'юнка окаста Бабка,
Павлик-Равлик, Іжачок,
Біленька і Світлячок.
Відлупцюваний Матюха
просвітлів, зіщулив вуха.
До Барвіночка приник,
мов до вмітого рушник.

Перше вересня – не жарти!
Під куцем рядами парти
із вербової кори.
Змайстрували їх Бобри.
Гарно так відшліфували,
щоб малі штанці не рвали,
як закрутяться усі,
наче дзига круг осі.
Чисті парти вкриті лаком.
Все з душею, з добрим смаком.
Парти – сонячні такі,
мов на старті літаки.
Сів на лавку – будь пілотом.

«Світ дитячих мрій»

Саме таку назву має виставка квітів, яка до Дня Незалежності відкрилася на Співочому полі Печерського ландшафтного парку. За словами організаторів, 2013 рік Указом Президента України оголошено Роком дитячої творчості, тож і тематику виставки обрали відповідну.

Свої роботи представили десять районних комунальних підприємств і два лісопаркові господарства (Святошинське та Конча-Заспа).

На 2000 кв. м території працівники КО «Київзеленбуд» художньо розмістили понад 300 000 квітів різних видів: агератум, альтернатера, бегонія, хризантема, седум тощо. Видовище видалося казковим. Чарівний світ дитячих фантазій замайорів різноманітними від-

тінками: червоними, жовтими, блакитними, зеленими, білими, фіолетовими, рожевими.

Квіткові композиції тішать не лише малечу, але й повертають кожного дорослого у безтурботне та щасливе дитинство, багате на яскраві мрії.

Зустрічає відвідувачів «Вартовий пригод» – здоровенний дракон, який охороняє скриню зі скарбами. Незважаючи на його великі розміри, він зовсім

не страшний, а милий та привітний.

Композиція «Морем казкових бажань» захоплює своїми цікавими героями: симпатична Золота рибка, яка може виконати будь-яке бажання, веселі дельфіни, які грайливо поглядають на відвідувачів, і юний морячок на човні з білими вітрилами – хто не мріяв податися у навколосвітню подорож морем?

Квітова листівка для мамі із олівцями, пензликами та фарбами нагадує дітякам, що вже час сідати за шкільні парти і створювати подібні подарунки власними руками.

Інсталяція «Чарівна галявина» майорить пухнастими кольоровими деревами, які наче розмалювала дитина, а біля них ведмідь-тато потішно бавиться зі своїм ведмедиком-синочком.

Напевно, кожен у дитинстві мріяв літати. Хтось хотів мати крила, а хтось – птаха, на якому можна облетіти весь світ. Про це нам нагадує композиція «Політ до мрії», де дівчинка сидить на величезному синьому птаці, який вирушає у незвідану далечинь.

Піднімає настрій інсталяція «Крізь простори дитячих сновидінь», де малюкам-пустунчикам прийшли уві сні кучерявий баранець із вартовими сну – казковими гномиками.

Вабить своєю загадковістю морське дно із квітів. Тут нас

зустрічає гігантський восьминог, чудернацькі морські їжачки, рибки, зірки та інші мешканці моря.

Чарівні феї, працюючі бджілки, мультяшний герой і улюбленець багатьох дітяків – Лунтик на повітряній кулі, яка ось-ось злетить у небо – все це можна побачити в композиції «Політ фантазії».

Неможливо оминати увагою равлика-ласунчика на зеленій

галявині, який хвацько збирає цукерки і пригощає всіх гостей.

А неподалік, біля інсталяції «Солодкі мрії», – величезне вишневе тістечко, яким так кортить поласувати, зібрало чималий гурт дітяків.

Виставка «Світ дитячих мрій» просто зворушила своєю оригінальністю і дорослих, і малих. А одним із перших, хто її оглянув і поділився враженнями, був голова Київської міської державної адміністрації Олександр Попов: «Я відвідую кожну квіткову виставку, яка відбувається на Співочому полі, і щоразу дивуюся новим підходам та креативним ідеям, які зеленбудівці втілюють у життя. Це ж непросто – зробити з квітів експозицію, тим паче не горизонтальну, а об'ємну. Ця виставка цікава тим, що вона відкрилася на День Незалежності України і приурочена дитячим мріям, а діти – це наше майбутнє».

Аліна ОНОПА
Фото авторки

Олександра ТЕЛІЖЕНКО

(Продовження. Поч. у № 43, 2012)

ПРИЙНЯТТЯ ХРИСТІАНСТВА НА РУСІ

«Християнство сприймалося у мирському середовищі крізь призму традиційного світогляду, більше того – було піддане переробці відповідно до його принципів. Про це кардинал д'Елі повідомляв у Рим у XV ст.: "Руські такою мірою зблизили своє християнство з язичництвом, що важко сказати, що переважало в утвореній суміші: чи християнство, яке увібрало в себе язичницькі начала, чи язичництво, яке поглинуло християнське віровчення"» [15, с. 349].

У політичному житті утвердження феодалізації привело з часом до роздрібненості київських земель, міжусобиць і чвар, що згодом вилилось у втрату державності в XIII столітті. А далі сім століть жорстокої безконечної боротьби за її повернення. І весь час усе суспільне життя було наскрізь пронизане давніми традиціями. Красномовне тому свідчення – Запорозька Січ. Як відомо, запорожці були християнами. Православними християнами. Тобто їхня віра поєднувала в собі традиційну українську світоглядність: «Праву – славити», і християнську релігію. З властивою їм

Основи національної культури

винахідливістю це зафіксовано і в їхній символіці. Так, останню Січову церкву запорозьких козаків прикрашав хрест на півмісяці, з 18-променевим сонцем навколо осердя хреста. Тобто в цій комбінації наше лицарство поєднало язичницьке сонцепоклонництво, віру християнську і навіть закорінення в матриархальний культ Луни (Місяця). І цей світоглядний симбіоз пронизував життєвий уклад запорожців, підносячи їх до непереможності.

Навіть через тисячу років пристосовань традиційна народна культура, народний світогляд та основні риси етнічного характеру українців, у силу своєї консервативності і сталості, сформованих упродовж багатьох тисячоліть нашої попередньої культури, немов пагони первоцвіту з-під снігу, пробиваються в нове життя, формуючи дух і ментальність нашого народу.

Мистецтво Київської Русі

За часів Київської Русі (IX–XIII ст.) на наших землях розвинулася унікальна культура, що стала видатним явищем світової середньовічної культури. Вона розвивалась у загальному контексті світової культури, але мала власні, лише їй притаманні риси. Це був своєрідний синтез, що виник із поєднання привнесених нововведень і східнослов'янської місцевої культурної традиції. Талановитий давньоруський народ прагнув усе, що приходило ззовні, переосмислити й адаптувати до власних мистецьких стилів, творчо переробити, надати своєрідного національного забарвлення.

Прихід християнства на Русь застав високорозвинуту місцеву культуру. За кожним культурним успіхом християнізованої Русі стоїть високий пласт дохристиянських здобутків, напрацьованих народом упродовж багатьох тисячоліть, «забуваючи» про які, упереджені історики приписували розквіту давньоруської культури тотальні запозичення.

Безперечно, панівна привнесена релігія, а вслід за нею політика, насаджуючи нові віяння культури, нищили все попереднє, старе, перш за все пам'ятки писемності та традиційної народної світоглядності, знімаючи альтернативу. З політичних міркувань, новітні явища культури сприймалися князівсько-боярськими верхами, перетворюючись на культуру «елітну». Народ, відданий старій вірі і традиціям, не поспішав сприймати нововведення. Так у Київській Русі, разом із прийняттям християнства та утвердженням феодалізму, з'явилися дві альтернативні культури – «елітна», чужа, для багатих, і простонародна, рідна, демократична. Це явище істотно поглиблювало соціальну нерівність суспільства.

Проте князі не кували метал, не шили сорочок. А іноземних майстрів хоч і завезено було доволі, та все-таки переважно більшість матеріальних благ творили місцеві майстри, ремісники.

Великого розквіту за часів Київської Русі зазнає ювелірне мистецтво. Прекрасні колти, сережки, підвіски, діадеми, гривни, різні шийні прикраси із золота, срібла, з використанням технік перегородчатої кольорової емалі, зерні, скані, черні, – філігранна майстерність їх та високий мистецький рівень (докладніше в розділі «Художній метал»), – дали підстави деяким науковцям віднести все це до візантійських впливів, і навіть більше того – візантійського імпорту. Але ж аналіз розвитку цього чудового мистецтва показує, що він є не чим іншим, як продовженням сарматського та слов'янського художнього металу: ті ж техніки, ті ж стильові ознаки. Більше того, відкриття археологами на Галичині майстерень, форм для лиття і повних наборів оснащення розвінчали цей міф. Так крок за кроком ми пізнаємо історично-культурну правду. Пізнаємо справжнє обличчя та історичні глибини нашої традиційної народної культури.

Одяг, як символічний проявник образу епохи, засвідчує: вбрання знаті дійсно шилося з дорогих привозних тканин, але силуети, крій при цьому залишався незмінно руським. Цікаво, що князівський плащ-корзно, який досі вважався беззаперечним запозиченням у візантійських імператорів, виявляється, мав свій прообраз ще в одязі цивільних скіфів.

Разом із християнством із Візантії прийшло до нас на Русь гаптування золотими і срібними нитками і відразу розквітло тут шедеврами небаченої краси. Розкішні фелони, плащаниці, ризи, паволоки, «палиці» священнослужителів та інші золотошвейні вироби, що вироблялись у світлицях-майстернях боярських дружин, були справжніми високохудожніми творами з ознаками монументального мистецтва. Зокрема, відомо, що княжна Янка, дочка князя Ярослава, заснувавши при Видубицькому монастирі золотошвейню, організувала виготовлення плащаниць, які конкурували з іноземними а також ввозилися за кордон як коштовні дари. Над такими творами, як правило, працювали колективно: рисунки під гаптування створювали і наносили на основу художники-професіонали – «знаменщики», а гаптували переважно майстрині з народу або черниці. Техніки такого гаптування дуже складні, потребують високої майстерності та розвинутого естетичного чуття. Дослідники давніх пам'яток гаптування золотими нитками одностайно дійшли висновку, що високому розквіту цей розкішний вид мистецтва зобов'язаний тим, що воно прийшло на благодатний ґрунт – давньоруські жінки добре вмели вишивати, а тому швидко оволоділи цим прекрасним нововведенням, піднявши його до рівня досконалості.

(Далі буде)

(Продовження. Поч. у № 14–16, 2011)

Мова – річ

Як порушення літературної норми сприймається вживання слова *мова* в сполученні з дієсловом *ідеється*. «*Мова йдеється* про нову виставу столичного театру імені Івана Франка» (з газети). Треба писати і казати *мова йде* або просто *ідеється*, *мовиться*. «Торкнув парубок свого коня ногами й догадався: про Давида *мова йшла*» (Андрій Головка), «До гурту підходили все нові тіні. Дехто з них питав крайнього, *про що йдеється*» (Степан Васильченко). Нашому мовленню притаманні також вислови *мова про вас*, *не про це мова* і таке інше. Правомірним є словосполучення *мова мовиться*, однак воно рідковживане.

Слово *річ* як синонім іменника *мова* в науковому й публіцистичному стилях не виступає. Але паралельно з цією лексевою ним широко послуговуються в поезії. «Та не чули вже тих речей ні батько, ні мати» (Тарас Шевченко), «На майдані пил спадає, замовкає річ» (Павло Тичина).

Великопанельний, а не крупнопанельний

Крупний виступає переважно в значенні, який складається з однорідних часточок великого розмір (протилежне – *дрібний*) – про пісок, сіль, каміння, зерно, град тощо. Неправильним є застосування цього слова в таких сполученнях: *крупна буржуазія*, *крупна промисловість*, *крупна рогата худоба*, *крупний*

На горіхи від Рогози

спеціаліст тощо. Замість них залежно від контексту й змісту слід використовувати лексеми *великий*, *видатний*, *визначний*. *Велика буржуазія* (промисловість, рогата худоба); *великий* (видатний, визначний) *спеціаліст*.

Не можна вживати *крупний* як перший компонент складних прикметників на зразок *крупнокаліберний*, *крупнопанельний*, *крупномасштабний*. Треба: *великокаліберний*, *великопанельний*, *великомасштабний*.

ДОРЕЧНА ЗАМІНА

Відомо, що для перекладу російських дієприкметників активного стану теперішнього часу на *-ущ-*, *-ющ-* – в українській мові часто бракує аналогічних широкорозживаних відповідників. Двомовні словники в цьому разі пропонують використовувати поєднання дієслів зі сполучниками *який*, *що*. Проте послідовне механічне запровадження такого синтаксичного звороту, зазначає мовознавець Сергій Головащук, призводить до примітивізації мови, особливо коли його вжито без додатків і, до того ж коли він стоїть наприкінці речення.

Уникнути стилістичних огрехів можна було б: а) замінивши цей зворот прикметником: замість *відвернутися від справи*, *що завалюється* – *від безнадійної* (пропащої) *справи*; *лампа*, *що*

чадила – *чадна лампа*; *стежити за предметами*, *що рухаються* – *за рухомими предметами*; *набридло тренування*, *що затягнулося-затягне* (таке довге) *тренування*; *відчуття біди*, *що насувалася* – *неминучої біди*; б) замінивши дієприкметником чи дієприкметниковим зворотом: *прокотився гуркіт машини*, *що наближався* – *прокотився*, *наближаючись*, *гуркіт машини*; *нові гості*, *що приходили*, *розповідали* – *нові гості*, *приходячи*, *розповідали*; в) замінивши вказівним займенником: *невже те, що відбувається*, *якось стосується його?* – *невже все це* *якось стосується його?*; г) перебувавши речення: *клуб*, *що згорів*, *досі не відбудували* – *після пожежі клуб досі не відбудували*; *батько скаржився* на *недугу*, *яка посилилася* – *батько скаржився*, *що недуга посилилася*; д) знявши таку синтетичну конструкцію, коли з ширшого контексту зрозуміло, про що йдеться: *кричав Іван услід братам*, *що віддалялися* – можна зняти віддалялися, бо є *услід*.

Прийти з повинною чи повинитися?

Слово *повинна* вживається в українській мові передусім як прикметник жіночого роду. Проте в художній літературі воно траплялося й з функцією іменника – було відповідником російського *повинная*: «Здавалося, повинну у великій провинності принесли вони

з собою» (Панас Мирний). Цей іменник заходив до літературного вжитку не з народної мови, а з російського офіційно-канцелярського лексикону, як, наприклад, слово *бумага* замість *папір* («На щуку хтось *бумагу* в суд подав» – Леонід Глібов), щоб надати текстові колориту казенності. Навряд чи є потреба в сучасному мовленні (а ми, на жаль, часом спостерігаємо, як бездумно пхають у текст оту саму *повинну*) користуватися канцеляризмом, коли маємо давні відповідні слова: *визнання провини* (чи *помилки*), *каяття*. Тому російський вислів *принести повинну* ліпше перекладати українською *признатися* (зізнатися) у *провині*, *покаятися*, *повинитися*.

Зручності чи вигоди?

Іменник *вигода* з наголосом на першому складі означає *користь*, *зиск*, *прибуток* (залежно від контексту). Наприклад, «Господарство має велику економічну *вигоду* від вирощення бобових культур». Це ж слово з наголосом на другому складі означає *добробудову*, *комфортність*. У засобах масової інформації досить часто використовують зворот *квартира з усіма зручностями*. Але нормативний вислів української літературної мови звучить так: *квартира з усіма вигодами*. Причому *вигоди* ставлять у множині, з наголосом на другому складі.

(Далі буде)

ЕТНОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИЧОК

Грицики – трав'яниста рослина. Має білий цвіт. Народні назви – калитник, мисочки, мішечки. Росте по всій території України.

Грище – місце для святкових забав молоді, для ігор.

Гугля – одяг із білого сукна. Шився без рукавів, був довгий. Поширений на Буковині та Гуцульщині. Часом був ритуальним одягом молоді на весіллі.

Гулі – одна із назв гулянки. Часом так називали голубів.

Гуляй-город – пересувна споруда з дерев'яних щитів. Обов'язково мала отвори для стрільби – бійниці. Таку споруду використовували запорозькі козаки під час боїв та для безпеки під час відпочинку.

Гулянка (гуляння, гульбище, гульня, гулі, гульки) – проведення часу з веселощами, піснями, танцями, розвагами. За часів Київської Русі слово гуляти означало танцювати. Отже гулянка – це обов'язково танці. «Хто замолodu багато гуляє, той на старість хліба не має», «добра гульня, та ж не щодня», «в хаті гульки, а в городі ні цибульки».

Гумно (гуменце) – тік із господарчими будівлями біля оселі або за селом. Гумений – панський наглядач за роботою кріпаків на току (гумні). Тільки гуменце – виголений кружок волосся на голові. Цей знак вказує на приналежність до духовного сану. В наш час ця традиція існує лише в католицизмі.

ВІД ДІДІВ-ПРАДІДІВ

А у вас на городі які гарбузи? У нас ось такі: кругленькі, жовтенькі, тяжкенькі, що й одному не підняти! А яка ж смачна з цих гарбузів буде каша! Осінь – щедра пора. Врожаю більше, аж очі розбігаються. Картопля, буряки, морква, яблука, груші, капуста, пахучі трави та спеції, свіжі соління з огірків та помідорів, запашний перець, сливи, кавуни та дині. Ось така вона щедра – осінь. Та ж за календарем ще літо! Аж ні, колись осінь наступала двадцять сьомого серпня. Отже, за звичаями наших

дідів-прадідів, ми її вже зустріли. А як ми це зробили – дізнаємось далі.

30 серпня – «Серпень для господарів – каторга, зате потім буде рай».

31 серпня – день Флора (Фрола) і Лавра – покровителів коней. Сьогодні потрібно вкотре вшанувати цих помічників людей. Задля цього виводять коней на луки, а не на поля. Тут трава соковитіша, коні наїдяться краще, аніж на викошеному полі. Роботою сьогодні їх не перевтомлюють. Коням дають спочинок, чистять, годують хлібом з долоні – виказують їм свою любов та доброту. Існував колись звичай цього дня приводити коней до церковної огорожі, скроплювати їх тут свяченою водою. Цей давній обряд стане в пригоді для тих, хто досі тримає коней. А таких, повірте мені, багато. Часто, проїжджаючи селом, зустрінеш підводу, запряжену конем. Господарі й сьогодні так звозять збіжжя до свого двору, часом навіть їздять у гості. А біля дворів, де святкують весілля або хрестини, часто можна побачити підводу і коня, прикрашених стрічками та квітами.

1 вересня – за народним календарем – **день Андрія Стратилата**. «Вітер-теплек у вівсах набряк», «теплек ще тримається, минулому літу кланяється». Ще повіває теплом, хоча вже й осінь. Час копати цукрові буряки. Хоча «буряк набряк, його візьме не всяк». «З копанням поспішиш – людей насмішиш, а відстанеш – себе й обманиш». Цукровий буряк в Україні вирощують здавна. Цукроварні, які будувалися ще за панів, потім ставали цукрозаводами. Окрім цукрових буряків традиційно вирощували кормові – для худоби та коней, і червоні буряки для нашого з вами столу. А який же український борщ без буряка? Звісно, у кожній господині свої секрети та рецепти приготування цієї, навіть не страви – цього чуда традиційної кухні. А ми нагадаємо лишень традиційні особливості приготування українського борщу.

Здавна існували три різновиди борщу: червоний, зелений та холодний. А зараз про все по порядку. Червоний борщ щодня варили, заправляючи підсмажкою на шкварках, смальці, затовчених з часником, а в піст – на олії. В неділю варили борщ з м'ясом. Картопля в борщі з'явилася

не одразу. Буряк заквашували, потім використовували і його, і квас. Заблювали борщ масляною або сироваткою, у святкові чи недільні дні – сметаною. На Середньому Подніпров'ї, Полтавщині та Поділлі борщ готували з квасолею. На Півдні додавали злегка підсмажене борошно, пшоняну або гречану каші – «затирали борщ». На Полтавщині часом додавали галушки. На Поділлі для закваски готували спеціальний квас із запарених житніх висівок – грис. На заході України борщ варили дуже рідкий, лише з буряками, заправляючи за смажкою. Для смаку додавали сік свіжих вишень та яблук. У пісний борщ часто додавали в'ялену, сушену або свіжу рибу, гриби. Зелений борщ готується переважно весною. Ось його традиційні інгредієнти: щавель, кропива, лобода, листя молодого буряка, зварене яйце та сметана. Холодник (холодний борщ) готували лише влітку. Молодий червоний буряк варили, різали соломкою, заправляли квасом, сироваткою, додавали зелень петрушки, кропу, молодого часнику, часом ще й зварене яйце. Смакує такий борщ холодним. Отже, пізнавайте, готуйте та куштуйте. А ми тим часом йдемо далі.

2 вересня – «Буряківниця, дівчатам та жінкам невільниця. Не лише бурякам – усій родині спину гнуть».

3 вересня – Тадея, Василини. Час перших заморозків.

4 вересня – Боголіпа, Агафона. Якщо павутиння приліпає до рослин – скоро потепліє.

5 вересня – «Рудий Лупа по спині лупе: нагнався, до брусниці подивися. Якщо дозріла – то й овес до діла». Починається

падолист в осики. До речі, за цим листям можна завбачати погоду на зиму. Якщо лист падає на землю долілиць – зима буде теплою, якщо горілиць – чекайте холодів.

Версії науковців щодо походження назви першого місяця осені сходяться до однієї – вересень має таку назву від буйного цвітіння вересу цієї пори. Починається осінь не першого вересня, а двадцять сьомого серпня. Триватиме до першого листопада. Із цих днів перші двадцять п'ять – золота осінь, наступні двадцять один – пізня, а далі то вже передзим'я. Нині, до дня Усікновення (11 вересня), триває молоде бабине літо. Потім, після Семена (14 вересня) буде старе бабине літо. Це інформація для тих, хто дуже сумує за літом. А хто любить будь-яку пору – зустрічайте барвистий, щедрий та духмяний вересень!

ІМЕННИКИ ЗА ПРАВОСЛАВНИМ КАЛЕНДАРЕМ

30 серпня – Мирон, Павло, Уляна, Аліпій.

31 серпня – Омелян, Іларіон, Лавр, Євген, Флор.

1 вересня – Тимофій, Андрій, Микола, Геннадій.

2 вересня – Серафима, Самійло, Степан.

3 вересня – Корнилій, Петро, Тадей, Марфа, Павло.

4 вересня – Ісидора, Євдокія, Агафоник.

5 вересня – Лука, Іриній, Єфрем.

Підготувала
Тетяна ШНУРЕНКО

ІНФОРМАЦІЯ СЛУЖБИ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ

Шановні наші Читачі і Передплатники!

Наші видання виходять регулярно і запланованими тиражами

У продажу журнали «Українська культура» № 7, «Пам'ятки України» № 7, «Музика» № 3 і «Український театр» № 3.

Наші видання можна придбати в кіосках «Преса» міста Києва, книжкових магазинах Києва, Львова, Харкова, Одеси, Луганська, поштових відділеннях Київської області та обласних центрів. Також усі наші видання можна придбати в редакції.

УВАГА! ПЕРЕДПЛАТИТИ НАШІ ВИДАННЯ МОЖНА З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ

Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії ви можете за адресою: <http://presspoint.ua>. Така послуга можлива в будь-якій країні світу.

Наші телефони: (044) 498-23-64, моб. (067) 394-97-21, 386-56-63.

Культура і життя

Газета виходить щоп'ятниці

Передплатна ціна на 2013 р.:

1 місяць – 14,27 грн; 3 місяці – 42,21 грн

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс у Каталозі видань України

60969

Передплатні індекси інших наших видань: газета «Кримська світлиця» – 90269; журнали: «Українська культура» – 95220, «Український театр» – 74501, «Музика» – 74310, «Пам'ятки України» – 74401, «Театрально-концертний Київ» – 37112.

Довідки за тел. (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com

Передплату можна оформити в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України, через передплатні агентства, а також у редакції газети

Газета «Культура і життя»
№ 35 (4555), 30 серпня 2013 рік

Засновники: Міністерство культури України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети «Культура і життя»

Видавець: ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Генеральний директор Олесь БІЛАШ

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1; тел. +38 (044) 498-23-65

Головний редактор Людмила ГНАТЮК

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1; тел. +38 (044) 498-23-65

nvu.kultura@gmail.com

Виходить із 7 жовтня 1923 року. Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – КВ № 1026 від 26.10.94 р.

Друкарня: ТОВ «Видавничо-поліграфічна компанія «Експрес-Поліграф», вул. Фрунзе, 47-б, корп. 2, Київ, 04080; тел. +38 (044) 417-25-93

Розповсюдження, передплата, реклама: тел. +38 (044) 498-23-64, +38 (050) 310-56-63

Портал <http://uaculture.com>

Передплатний індекс у Каталозі видань України **60969**

Склад Видавничої ради

Олесь Білаш – генеральний директор видавництва; **Віктор Вечерський** – заступник директора Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей; **Максим Бударин** – заступник директора Департаменту у справах релігій та національностей; **Олена Воронько** – начальник відділу театрального мистецтва Управління мистецтв Департаменту формування державної політики у сфері культури, мистецтв та освіти; **Світлана Фоменко** – начальник управління міжнародного співробітництва; **Оксана Іонова** – заступник начальника управління стратегічного планування

культурного розвитку та регіональної політики у сфері культури Департаменту формування державної політики у сфері культури, мистецтв та освіти – начальник відділу аналізу та прогнозування соціокультурного розвитку регіонів; **Євгенія Крутоголов** – начальник відділу монументального, образотворчого та народного мистецтва; **Іван Мечков** – заступник начальника управління мистецтв Департаменту формування державної політики у сфері культури, мистецтв та освіти – начальник відділу музичного мистецтва; **Лариса Нікіфоренко** – начальник відділу аналізу та прогнозування діяльності бібліотек Управління стратегічного планування культурного розвитку та регіональної політики у сфері культури Департаменту формування державної політики у сфері культури, мистецтв та освіти; **Лариса Петасюк** – начальник управління правового забезпечення; **Людмила Чумакова** – заступник начальника управління справами – начальника відділу взаємодія з Верховною Радою; **Михайло Швед** – заступник директора Департаменту формування державної політики у сфері культури,

мистецтв та освіти – начальник управління мистецтв; **Віктор Пасак** – заступник генерального директора видавництва; **Оксана Гайдук** – головний редактор журналу «Українська культура»; **Людмила Гнатюк** – головний редактор газети «Культура і життя»; **Ольга Голинська** – головний редактор журналу «Музика»; **Надія Соколенко** – головний редактор журналу «Український театр».

Дизайн та верстка **Сергія Задворного**

Редакція залишає за собою право на редагування отриманих матеріалів без узгодження з автором. Думки авторів публікацій можуть не збігатися з позицією редакції. Передрук і відтворення текстових та ілюстративних матеріалів журналу тільки з письмового дозволу видавця.

© «Культура і життя»

Наклад 9500

Ціна договірна